

## Méltó tiszteletadás Raoul Wallenbergnek

Raoul Wallenberg emléknapiján a Dohány utcai zsinagóga zsúfolásig megtelt, hogy tisztelettel adózzon az embermentőnek, aki a legtöbbet tette, amit lehetett a vézskorszakban. A felejthetetlen megemlékezést az Élet Menete szervezte, élén Gordon Gáborral és önkénteseivel.

Az eseményen, melynek védnöke a két legmagasabb egyházi méltóság, Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi és Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek volt, beszédet mondott többek között Áder János köztársasági elnök, továbbá jelen volt számos politikus és a diplomáciai testület képviselői.

Az estet Varnus Xavér nyitotta a svéd, az izraeli és a magyar himnusszal, majd Zoltai Gusztáv, a BZSH és a Mazsihisz ügyvezető igazgatója tartott ünnepi beszédet. Felidézte, hogy a svéd nagykövetség jóvoltából megkaphattuk és tanulmányozhatjuk Wallenbergnek a lefogásakor elkobzott jegyzetfüzetét, a mentés – és az ehhez felhasznált eszközök – naplóját, amely betekintést enged „a magyarországi zsidók szemében legnagyobb hős” mindennapi munkájába, beleértve a nemes cél érdekében alkalmazott korrupciót is.



A köztársasági elnök és az izraeli nagykövet kézfogása (Kallos Bea MTI-fotó)

Zoltai Gusztáv emlékeztetett arra is, hogy Wallenberg tetteit a művészet világa befogadta: a róla szóló könyveken, írásokon, hangjátékokon túl színdarab és két kortárs opera hőse lett, mert felismerték benne „az örök, az egyetemessé lett emberi nagyságot: a Jó győzelmét a Gonosz felett”.

Az ügyvezető igazgató szimbolikus helynek nevezte a zsinagógát, amely mellett valaha Herzl Tivadar szülőháza állt, és ahol most Raoul Wallenberg alakját és tetteit idézzük fel; itt találkozik Izrael megálmodójának emléke és az egyszerű svéd diplomataé, aki bátor fellépése, humanus magatartása révén véste be nevét az emlékezés gránitlapjába.

Öröm arról tudni, hogy „egyre többen választják személyes példaképüknek az embermentő Wallenberget, s elkötelezetten válnak őszinte demokratává, az emberi szolidaritás híveivé” – fűzte hozzá Zoltai Gusztáv, és felhívta a figyelmet, hogy őrizzük meg a svéd Igaz Ember művét: a humanizmust, a helytállást és az emberi tiszteletet.

A köztársasági elnök szerint „tiszt-

tesseges embernek az ártatlan áldozatok oldalán a helye, a cselekvés oldalán, közös értékeink, a demokrácia, az erkölcs és az igazság oldalán, szemben a kirekesztéssel, a gyűlölettel, a diktatúrával, az erőszakkal”. Áder János hangsúlyozta: „Több ezer honfitársunk a túlélés esélyét kapta meg a holokauszt idején Raoul Wallenberg-től és bátor segítőitől.” Beszédében

2012. július 22-én, a Vel d’Hiv néven ismert razzia 70. évfordulóján François Hollande, Franciaország köztársasági elnöke őszintén, nyíltan és kifejezően elismerte országa nevében a második világháborúban betöltött szerepüket, amikor is több mint 13 152 párizsi zsidót gyűjtött össze és deportált a francia hatóság. A francia történelem egyik legsötétebb fejezete volt ez.

Hollande azt mondta, idézem: „Azért gyűltünk itt ma össze, hogy emlékezzünk egy szörnyű bűnre... és hogy beszéljünk a kollaboránsok sötét óráiról, a történelmünkről, és így Franciaország felelősségéről is... Azért is vagyunk itt, hogy továbbadjuk a holokauszt emlékét... a holokauszt nem a zsidók története, ez a Történelem, a mi Történelmünk... Az emlékezés a tanítással kezdődik. Minden rossz forrása a tudatlanság... nem szabad, hogy akár csak egy iskola is legyen, ahol ezt a történetet nem hallgatják meg tökéletes odafigyeléssel, nem tisztelik, és nem reflektálnak rá... A Francia Köztársaságban ez nem lehet – nem lesz – emlék, amely elveszik. Erre személyesen fogok ügyelni... Idézet vége.”

(Részlet Ilan Mor nagykövet beszédéből)

István király koráig tekintett vissza, amikor elmondta, hogy „kulturánkat is a befogadás tette naggyá, miként a magyar nyelv is a befogadás elvét követve vált a világ egyik leggazdagabb nyelvévé”, és az Imre herceghez intézett intelmeket idézte: „...a jövővegyeket jóakarattal gyámolítsd és

jesztenek. Ezek a ragályos eszmék megjelennek – fűzte hozzá, példákat is sorolva – a magyar közbeszédben, a politikai vitákban és a napjainkban meghatározó sajtóban is.”

Ilan Mor az utókor példaértékű viselkedéséről beszéve kiemelte, hogy idén nyáron a francia köztársasági elnök „őszintén, nyíltan és kifejezően elismerte országa nevében a második világháborúban betöltött szerepüket, amikor is több mint 13 152 párizsi zsidót gyűjtött össze és deportált a francia hatóság”. A múlttal való szembenézés francia módját példának állította az európai országok elé. Üdvözölte „a magyar kormány döntését egy olyan rendszer felállításáról, amely az antiszemitizmusa és a kisebbségek elleni eseményeket hivatott ellenőrizni Magyarországon”.

A napi politikáról az embermentő Wallenbergre visszatérve felidézte: „Egyetlen igaz hatósága a bátorsága volt. Bátorságot nem csak a harcmezőn tapasztalhatunk. A polgárok civil kurázsiról tehetnek tanúbizonyságot – és a bátorság bátorságot szül.”

Végezetül Szenes Hannára emlékezett és emlékeztetett egyik versének soraival:

„Vannak csillagok, melyeknek fénye világít a földön, / Mikor ők maguk már régen nincsenek helyükön. / Vannak emberek, akiknek csillogó emléke világít, / Amikor ők maguk már nincsenek közöttünk. / Ezek a fények csillognak és különösen / Ha sötét az éjjel: mutatják az utat az embernek.”

Az emléknapon Rost Andrea énekelte a Dona, Donát, *Korcsolán Orsolya* játszotta el hegedűn a Schindler listája betétdalát – mindkettőjüket Jávi Ferenc Fegya kísérte zongorán.

Kézdly György egy visszaemlékezést olvasott fel: annak a vézskorszakban még csupán négyéves kislánynak az emlékeit, akit a Dunába lövették Wallenberg mentett meg. Ő, *Sommer Kati*, az immár nyugdíjas sminkmester itt volt a rendezvényen, és a Világ Igaza emléktáblájának felavatásakor a Wallenberg Emlékparkban – ahol Frölich Róbert főrabbi beszélt – a közjogi és egyházi méltóságok jelenlétében elhelyezte a maga csokrát is.

BJI

**חג שמחה!**  
Kellemes ünnepeket kívánunk olvasóinknak!

## Simon Peresz újévi üzenete



Különleges öröm számomra, hogy szívből jövő jókívánságaimat küldhetem a világ zsidó közösségeinek a magam és izraeli testvéreitek nevében most, amikor készen állunk egy reménnyel és optimizmussal teli új évre.

Természeti kincsekben szegény és kis országként kétszeresen is büszkék vagyunk azokra az emberi erőforrásokra, amelyeket Izrael eddig felmutatott; ez képviseli a legértékesebb tőkét, amiben egy ország reménykedhet. Földünkön fakad az újítás, a kreativitás és az áttörés szelleme, valamint számtalan Nobel-díjas tudós is. Ezen teljesítmények a tudományos és technológiai verseny élmezőnyébe helyezték bennünket, ezért nevezik országunkat a Vállalkozók Nemzetének. A táplálék- és vízhiány gondolj ellen a kutatás és fejlesztés eszközeivel harcolunk, elképesztő sikereket produkálva. Így új távlatokat érhetünk el, amelyek egész életünket forradalmasíthatják. Ilyen az agyutatólás is, amelynek segítségével az emberi agy eddig fel nem fedezett rejtélyeit tárhat-

juk fel az egész emberiség javára.

A világszerte megtalálható zsidó közösségekre családunként és egyben teljes jogú partnerként tekintünk. Meggyőződésünk, hogy zsidó köteleink védelmezése elsődleges fontosságú, ezeket tovább kell ápolni és táplálni. A fiatal generáció jeleni számunkra a jövőt, elkötelezettségük, hogy jobb holnapot teremtsenek a zsidók számára mind Izraelben, mind világszerte, ez ugyanis kulcsfontosságú a sikerhez. Az oktatási programok, a visszatérő látogatások Erecbe, az első kézből nyert tapasztalatok és a személyes találkozások már valódi eredményekkel jártak, amelyek összekötő hídként egyesítik a világ zsidóságát.

Ezen hidak alapjai közös értékeink örökségén nyugszanak. Az egymás iránt tanúsított elkötelezettségen felül sosem feledhetjük el azon kötelességünket, hogy a világot jobbá tegyük, a Tikkun Olam zsidó koncepcióval összhangban.

A történelem során a mával elégedetlen, mindig a jobb holnapért küzdő zsidók olyan eredményeket értek el, amelyekkel a társadalom fejlődését szolgálják, s amelyekre valóban büszkék lehetünk.

Ezen örökség a morális értékek iránti elkötelezettségben, a tudás iránti vágyunkban és a békéért való fáradhatatlan küzdelemben nyilvánul meg. Pontosán ez az, ami egységbe foglal bennünket az emberiség megállíthatatlan előrehaladásában.

Ismétlően egy új évet köszöntünk a morális értékek, a tudás és a béke ősi támpontjain, és így nézünk szembe a kihívásokkal s ragadjuk meg azokat a lehetőségeket, amelyek előttünk és a világon mindenki előtt állnak.

Egységünk jelenti számunkra a horgonyt, értékrendünk pedig a szél, amely előrehajt bennünket. Ezek segítségével térképezzük fel utunkat a növekedés, a biztonság és a jólét felé a zsidó nép számára és az egész emberiség javára.

Barátaim, Jeruzsálemből kívánok a világszerte élő zsidó népnek boldog, békés, egészséges és sikerekben gazdag évet.

Sáná tová umetuká!

## Újévi üdvözlések

**Orbán Viktor miniszterelnök**

Tisztelt Zsidó Honfitársaim! Tisztelettel üdvözlöm valamennyiüket a zsidó újév, ros hásaná alkalmából!

Ahogy Önök ezen a napon megújítják az Örökkévalóval kötött szövetségüket a világ létezésére és újjáteremtésére, engedjék meg, hogy a valamennyiük közös akaratából alapjaiban megújuló Magyarország Kormányának nevében biztossáms Önöket államalapítónk, Szent István szellemében arról, hogy hazánkban valamennyi nemzeti, etnikai, vallási kisebbség tiszteletét és megbecsülését élvez.

Bízunk abban, hogy számíthatunk a magyar zsidóságra a hazánk felemelkedéséhez múlhatatlanul szükséges lelki és szellemi megújulásban.

**Mesterházy Attila, az MSZP elnöke**

A zsidó újév alkalmából kívánom, hogy nyugodt, békés év köszöntson minden zsidó honfitársunkra! Kívánom, hogy a hagyományokhoz híven legyen „édes az évük” és nevíük a Jók könyvébe írva.

Kívánom, hogy az Emlékezés napját, az ember megteremtésének, a világ születésének örömét biztonságban és felhőtlen, jó hangulatban ünnepeljék.

A zsidóság ősi tanítása szerint az örömteli események mellett mindarra a rosszra is emlékezni kell, ami e népet hányatott sorsa, viszontagságos történelme során érte.

Most az ünnep azonban legyen az öröme, a nehézségek ellenére is a bizakodásé, amely minden bajon átsegít.

Boldog új évet! Sáná tová umetuká!



# Kántorok, kóristák, szólisták

## Idén is megrendezték a hagyományos koncertet az újpesti zsinagógában

Harmadik éve, hogy itt lehetek. Olyan, mintha hazajönnék. Nézem a homlokzaton Jesája próféta szavait: „...mert házam imaháznak fog nevezetni mind a népek számára.” Újpest, Berzeviczy utca. Olyan befogadó, olyan kedves, mintha minden egyes alkalommal kitért karokkal várna. A zsinagóga már jó fél órával a kezdés előtt tömve van, nagy nehezen találni csak helyet. A túlsó padosorból ismerősök integenek, az egyik asszony széles mozdulatokkal fehér zsebkendőt lobogtat.

Telt házzal és a megszokott nagy sikerrel zajlott le az immár hagyományos kántorkoncert Újpesten. Az idei hangversenyt az őszi Nagyünnepek során mondott szlichot (bűnbánó) imák szellemében állította össze a műsor szerkesztője és a fellépő művészek egyike, Székelyhidi Hajnal operanékes.

Fekete ruhában jönnek be a muzikusok, hangszerükkel a kezükben. A MÁV Szimfonikusok libasorban vonulnak oda a frigszekrény közelében felállított székeikhez. Héja Domonkos, az Operaház zenei főigazgatója vezényli őket. Amint a koncertre szóló meghívón is olvasható: fellépési díját felajánlotta a MAOIH Alma utcai Szeretetotthonának. Szép gesztus.

A zsviaj zümmögéssé halkul, majd teljesen elül, amint Szerdóc Ervin rabbi helyettes belekezd mondókájába. Most is ő a műsor konferansziéja. Senkiről sem feledkeznek meg, köszöneti az újpesti önkormányzat kulturális referensét, Krizsik Alfonzot, majd sora sora mutatja be a művészeket és vezeti fel a műsorszámokat. A 133. zsoltár az első, szövegéhez a zenét Ádám Emil és Solti Árpád komponálta. Ki tudja, a hajdani költő milyen dallammal énekelt, de az biztos, hogy a Goldmark Kórus, amelyet Ádám Mária vezényel, méltó a szavakhoz: „Milyen szép és kellemes, ha testvérek együtt vannak.” Az, hogy a karzaton énekelnek, és mindenki felfelé néz, mintegy elemeli a dalt a padosorok szintjétől, ugyanakkor egyesíti is a lent ülő közönséget, híven a testvériség szelleméhez.

A második darabnál még mindig ugyanoda irányul a szem, hiszen ezúttal is a Goldmark szerepel. Lewandowskinak, a német zsinagógai élet neves zeneszerzőjének műve a 116. zsoltár szövegére íródott. A Hálél énekek közé tartozó ima a ciklus negyedik darabja. „Az üdvösség poharát emelem, és az Örökkévaló nevét szóliom” – mondja a Saul elől menekülő Dávid, amint kiönti a szívét Istennek. Fekete László ünnepléses szólistája maga az odafordulás, amivel a személyiség teljes valóját ajánlja a Jóteremtő kezébe.

„Emlékezz ránk, hogy éljünk, Te, Örökkévaló, Te, az életet kedvelő Király. Jegyezz be minket az Élet könyvébe, ha nem is azért, mert megérdemljük, a magad kedvéért tedd meg, Élő Isten. Istenünk, gondold ránk, és ajándékozz nekünk az új évben is életet!” A ros hásáná imarendjéhez illeszkedő, szívbe markoló könyörgés Solti Árpád szerzeménye, benne a zsidó népdalok édesen kesergő hangulatával. Zucker Immanuel igazi közvetítő: fohászkodása minden jelenlévő fohásza is egyben.

Székelyhidi Hajnal a színes és érzékeny nőiséget hozza be a repertoárba. Laczkó Bálint szerzeményét, a Ráchemet adja elő. Minden porcikájával esdekel: „Atyánk, Királyunk, irgalmazz nekünk, irgalmazz gyermekeinknek!”, és: „Meddig fognak még minket fojtani, meddig fognak még minket temetni?” A hangok, a kérdések záporoznak, a meghallgatás reményét tiltva el a szívekben, hiszen az operanékes előadása talán még a rideg kösziklét is meglágyítaná, nemhogy a jóságos és könyörületes Isten.

Kol nidre estéjén olvassák fel azt a szöveget, amelyet fentebb már idéztünk, és amely a 126 éves újpesti zsinagóga falain hirdeti az emberiség egyívé tartozásának eszméjét. Isten szószólója, Jesája próféta szavai a Sómá kajlénu kezdetű imával folytatódhatnak: „...hallgass szavunkra, örök Istenünk, száj meg minket és irgalmazz nekünk, fogadd kegyesen és szívesen imánkat.” Solti Árpád hangszerelésében a MÁV Szimfonikusok által kísért művész, Nógrádi Gergely most

a szószóló. Drámai tenorja súlyos, ám védelmező felhőként terül rá a padosorokra, a benne ülőkre, kifejezve, az ima nemcsak a zsidóságot, hanem az egész emberiségért szárnyal fel.

Laczkó Bálint Das jiddische liedje, Jiddis dala a zsidó bölcsességet közvetíti a napok változékonysága közepette – mondja Szerdóc rabbi helyettes. A Kohelet elmélkedését idézi: „Az élet csak szertefoszló árnyék, s nem is valamely toronynak vagy fának az árnyéka, hanem csak mint a madárnak árnyéka, mely tova repül s nem marad meg: sem a madár, sem az árnyék.” Súlyosan melankolikus szavak, illeszkednek a Nagyünnepek gondolatkörébe, amikor az ember számot vet magával, rendezi dolgát Istenrel és embertársaival, hogy Isten rendezze az ember sorsát, és az Élet könyvébe írja be nevét. Fekete László éneke a jiddis dalok színeivel árnyalja az Engesztelés napjának érzésvilágát.

Az Exodus című szerzemény (Laczkó Bálint hangszerelésében) arról a történelmi fordulatról szól, amellyel 1948. május 14-én megvalósult a zsidóság kétezer éves álma: kikiáltották Izrael Államot. Ehhez az eseményhez annyi öröm, boldogság, mámor fűződik, hogy a dalt a négy fellépő művész együtt adja elő. A bimánál Nógrádi Gergely áll, hangjának ereje elsőként ad hírt a nagy napról. A három másik előadó pedig a terem hátsó részéből lépdel előre a padosorok között, hogy végül négyen együtt zengjék a diadalt.

A koncert második része a hagyományokhoz híven könnyedebb darabokkal bővíti tovább a közönséget. A Goldmark Kórus kezd, mégpedig chászid dallamokkal, amelyek mindig is az euforikus életörömről hirdettek. Ez varázsolhatta el Ádám Emilt, az áldott emlékü karnagyot, aki az általa komponált kórusmű zenei motívumait Kárpát-alján gyűjtötte. A kompozíció hallgatóságra elképzelhető az ottani jámbor zsidókat, amint szimchát torán, az őszi ünnepek lezáró napon extatikus táncot lejtettek, kezükben, vállukon a Szent Tekerccsel. „A Tóra ünnepe az élet ünnepe” – konferál Szerdóc Ervin.

Zucker Immanuel dala, Laczkó Bálint szerzeménye Reb Dávidról szól, mélyszéles szeretettel és kedvesen mesélve el az útra kerekedő zsidó történetét. Majd Székelyhidi Hajnal énekel egy jiddis altatódalt, a Rozhinkes mit mandelnt (Mazsola mandulával). Székelyhidi a világ legerősebbesebb módján testesíti meg az özvegy báb Ciont, aki a fiát, Jidelét ringatja álomba: „oj, ju-ju-ju”. Az örök anya ő, énekével egyszerre tanítja és csitítja gyermekét, a féllalomban ringó kisfiú mély tudatában ülve el az igazságot: az élet egyszerre édes és keserű.

Esküvői tánc – Der chasene waltz. Nógrádi Gergely szólóénekét a híres Pripetshik követi Zucker Immanueltól, majd a gyermeklét ismételt témája után a műsor újra a férfi-nő kapcsolathoz kanyarodik vissza. Ezúttal duett következik, Ellstein Ich zingje mókás szerelmi évődés Székelyhidi Hajnal és Nógrádi Gergely előadásában.

A Szent Városlól szóló híres dalokat, slágereket ad elő egyveleg formában Fekete László, köztük van a talán legismertebb, az Arany Jeruzsálem is. Szerdóc rabbi helyettes a 137. zsoltárt idézi: „Ha elfelednék, Jeruzsálem, száradjon le a jobбом. Tapadjon a nyelvem az ínyemhez, ha nem emlékezem meg rólad, ha nem emellek örömmel csúcsára.” Fekete megindító líraisággal ábrázolja az örök kötődést, a kapcsolatot egy különleges várossal, amely iránt annak a szívében is él a honvágy, aki sosem járt ott.

A rabbi helyettes és a három kántor a Tumbalalajkával kíván mindenkinek jó évet, azt, hogy legyen beírva az Élet könyvébe. Majd az elmaradhatatlan záróadal, az Osze sálom teszi fel az estére a koronát. „Aki békét teremt a magasságban, az adjon nekünk békét!” A művészek és a közönség felállva, tapsolva éneklük együtt a derűs bizalom himnuszát.

Rados Virág

# Egy perc néma csönd

## München 1972

Amire a Nemzetközi Olimpiai Bizottság a londoni játékokon nem volt hajlandó, arra méltó helyszínt biztosított a Magyar Zsidó Múzeum. A zsidó származású magyar olimpiikonokat bemutató, Egykor nekik szólt a himnusz című kiállítás adott teret az 1972-es müncheni olimpián elkövetett terrortámadás izraeli áldozatai előtti főhajtatásnak.

A zsidó múzeum és az izraeli nagykövetség közös kezdeményezésére egykori olimpiai bajnokok, sportvezetők, diplomaták és politikusok közösen ezelték föl a negyven évvel ezelőtti történeteket. A BZSH-t Gordon Gábor képviselte.

A múzeum nevében Peremiczky Szilvia igazgató köszöntötte a vendégeket, majd a jelenlévők egyperces csönddel emlékeztek a tizenegy meggyilkolt sportolóra és szakvezetőre.

Elsőként Magyar Zoltán olimpiai bajnok tornász, a MOB alelnöke szólt az érdeklődőkhez. Beszédének bevezetőjében tényekkel és számadatokkal támasztotta alá a müncheni olimpiai játékok sikerét. „Összesen 121 nemzet in-



Osze sálom bimromáv – aki a magasságokban békét teremt... Gedó György megrendítő erejű visszaemlékezése a tragikus eseményre

dította versenyzőit, a résztvevők száma első alkalommal lépte túl a hétezeret, és folytatódott a nők egyenjogúsítása. Már 22 sportág 195 számában avattak bajnokot. Magyarországot 232 olimpiikon képviselte. 35 éremmel lettünk gazdagabbak. Nemzetünk az előkelő 5. helyen végzett az éremtáblázaton” – mondta, majd a sportsikerek ellenpontozásaként felidézte a merénylet mozzanatait: „Az olimpia tizedik napján, szeptember 5-ére virradó hajnalra az olimpia faluba behatolt a Fekete Szeptember terroristacsoport. A támadásnak két izraeli sportoló esett áldozatul. További kilenc sportolót, szakvezetőt túszként fogva tartottak a terroristák, és 200 bebörtönzött palesztin szabadon bocsátását követelték. A versenyeket felfüggesztették, aggodalommal várták a hosszúra nyúlt tárgyalások eredményét. Végül a felek látszólagos megegyezése után a repülőtéren lövöldözés tört ki. További 9 túszt és három terrorista életét vesztette. A terroristák 234, Izraelben bebörtönzött társuk, továbbá a hírhedt német Baader-Meinhof csoport vezetőinek szabadon bocsátását követelték, valamint szabad távozást Egyiptomba. Izrael azonban semmilyen engedelményre nem volt hajlandó. A kudarcba fulladt túsztmentő akcióban valamennyi túszt, öt terrorista és egy rendőr életét vesztette, három támadó sebesülten rendőrközre került.”

Magyar Zoltán szavai után a meggyilkolt sportolók arcképei mellé elhelyezett tizenegy gyertyát gyújtotta meg többek között Ilan Mor, Izrael Állam budapesti nagykövete, Gordon Gábor, a BZSH képviselője, Faragó Vera, a sporttörténeti kiállítás kurátora, Gedó György, a müncheni olimpia ökölvívóbajnoka, valamint Kökény Roland, a 2012-es londoni olimpia kajak kettes bajnoka.

A megemlékezés résztvevőire szóló levelében Hegedűs Csaba olimpiai bajnok birkózó személyes hangon idézte fel, hogyan élte át a merénylet idejét. Ez volt a nap, „amikor vér tapadt az olimpiához” – fogalmazott a Magyar Birkózó Szövetség elnöke.

A legmegrendítőbb perceket Gedó György szerezte. Az egykori ökölvívó gondolatai a múlt kapcsán a jelenről is szóltak. „Szeptember 5-e két dologról is emlékeztet – kezdte beszédét a müncheni olimpia aranyérmese. – 1854. szeptember 5-én épp itt, ezen a helyen tették le a neológ zsinagóga alapkövét, és 1972-ben ugyancsak szeptember 5-én történt a tragédia. Ott voltam 1972-ben, keményen megküzdöttem az aranyért, de még ma sem tudom elmondani, hogy mit éreztem akkor. A magyar csapat az olimpia falu 31. számú házában lakott, az izraeliek épp velünk szemben. Szeptember 5-én délelőtt hallottak a lövéseket, amikor megölték a két izraeli sportolót. Hiába voltak karnyújtásnyira tőlünk, egyszerűen képtelenek voltunk segíteni. Amikor jöttek a hírek, hogy a többieket a katonai repülőtérré vitték, még mindig reménykedtünk.

Azután kiderült, hogy mindenki meghalt. Mindannyian sírtunk az áldozatok miatt, emlékszem, edzőmmel, Adler Zsigmonddal, akit nevelőapámként tiszteltem, hosszan vigasztaltuk egymást.

Azóta annyi atrocitás történt, hogy gyakran jut eszembe, összecsomagolok – folytatta Gedó György. – Magyarországon egyre jobban erősödik az antiszemitizmus. Az Osze sálom című énekünkben van egy sor, amelyben a világ minden élőlényére kérjük az áldást. Ezen a megemlékezésen ezt kérem én is” – zárta szavait a müncheni olimpiai aranyérmes ökölvívója.

„Az 1972-es olimpia emléke beleégett a kollektív memóriánkba – fogalmazott beszédében Ilan Mor, Izrael budapesti nagykövete. – 2012-ben megemlékezhetett volna a Nemzetközi Olimpiai Bizottság Münchenről, szerettük volna, ha egyperces néma felállítás lesz az olimpiai játékok kezdete előtt, de kérésünket sajnós elutasították. Kár, hiszen az áldozatok is az olimpiai mozgalom tagjai voltak.”

A diplomata hangsúlyozta a múltra való emlékezés fontosságát és jelképes üzenetét. „Az áldozatok emlékének a gonoszszággal és a sötétséggel szemben a szabadság és a demokrácia szimbólumának kell lennie a jövő generációk számára” – mondta Ilan Mor, majd felhívta a figyelmet a valós terrorfenyegetettségre, valamint az antiszemitizmus és a rasszizmus elleni összefogásra.

Beszéde zárásaként a nagykövet egymás után sorolta a tizenegy izraeli sportoló nevét: David Mark Berger, Zeév Friedman, Joseph Gottfreund, Eliezer Halfin, Joseph Romano, André Spitzer, Amitsur Schapira, Kahat Schor, Mark Slavin, Jaakov Springer és Moshe Weinberg.

Rojkó A.

## Szlichot Rákoskeresztúron

A Kozma utcai sírkertben megtartott szertartáson a világi vezetést Feldmájer Péter, a Mazsihisz elnöke, Tordai Péter mb. BZSH-elnök és Zoltai Gusztáv üv. igazgató képviselte. Sorfalat idén is a Scheiber-iskola növendékei álltak, így a rabbitestület megjelenő tagjain kívül ők és a közönség hallgathatták meg a Goldmark Kórus és Zucker Immanuel kántor gyászénekét. Bandi László köszöntője után Darvas István rabbi mondott beszédet, melyet közös kádi követett. Az ismeretlen munkaszolgálatos emlékművéért véget a zsinagógai esztendőt búcsúztató gyászistentisztelet.

## Körzeti kitekintő

### Szeged

A Schindler-tanítványok találkozójával folytatódott a VIII. Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztivál. Ötven éve hunyt el Schindler József kecskeméti, majd szegedi főrabbi. A rendezvényen levetítették Schöner Alfréd professzor, rektor megemlékezését, majd Róna Tamás a kecskeméti, Markovics Zolt a szegedi évekről szólt a 40-es, 50-es generációból álló, közel 60 fős hallgatósághoz. Jöttek Budapestről, Kecskemétről, Hódmezővásárhelyről hajdani tanítványok, akik kicserélték főtököt és szóltak emlékeikről – Izsák Péter, Baneth Péter, Bokor András, Lányi Pál. A találkozó eredményes volt, a jelenlévők elhatározták, hogy a jövő évi ben segítségre lesznek az előjáróságnak az Új Zsinagóga felavatása 110. évfordulóján tartandó ünnepség megszervezésében, meghívva arra a világ számtalan országában élő neológ vallású elszármazottakat. A vendégek és a házigazdák elhelyezték az emlékezés köveit Schindler József főrabbi sírmelegén.

\*\*\*

Még aznap este Illényi Katica, Illényi Csaba és zenekaruk Gershwin dicsőítését, valamint „Néha kell egy kis csavargás” címmel id. Malek Miklós és Malek Andrea műsorát élvezhette az Új Zsinagógát megtöltő kö-

zönség. A közös fellépések és id. Malek Miklós virtuozitása többszörös együttlalásra, állva vastapsolásra, dobogásra serkentette a nézőket.

\*\*\*

A hitközség a péntek esti kiduson virágcsokorral köszöntötte 90 év feletti tagjait, akik visszaemlékeztek a kulturális élet szegedi eseményeire, ötleteket adtak programjaik változatosabbá, vonzóbbá tételére. Öröm volt számunkra látni, hogy a lassan az egy évszázadhoz közeledve is milyen intenzitással emlékeznek és adják át tapasztalataikat az örökifjak az utódoknak.

\*\*\*

A fesztivál szeptember 12-én kül- és belpolitikai kerekasztallal folytatódott a Közel-Keletről, az antiszemitizmusról, a zsidóságról, a kárpótlásról, a Mazsók feladatairól Szabó György, a Mazsók kuratóriumának elnöke és Breuer Péter Közel-Kelet-szakértő, valamint a hitközség vezetője részvételével. Több kérdés is elhangzott, amelyekre a megszólítottak konkrét válaszokat adtak. Esti programként Teleki Miklós orgonista és Horgas Eszter fuvolaművész koncertjét hallgathatták meg az érdeklődők. Bach és Mozart művei közül főleg a c-moll passacaglia és az Éj királynőjének áriája ragadtatta tapsra a jelen lévő közel 300 embert.

L. A.

H. H. DONIN

# ÜNNEPISMER TETŐ

Szukot azt jelenti: „sátrak”, „bó-dék”, „átmeneti szállások”, és az ideiglenes lakóhelyekre utal, amelyekben Izrael gyermekei éltek negyven-évi sivatagi vándorlásuk alatt az egyiptomi kivonulás után. „...sátrakban adtam lakást Izrael fiaimnak, amikor kihoztam őket Egyiptomból...” (3Mózes 23:42.) Az ünnep Izrael történetének erre a szakaszára emlékeztet.

Jelentősége azonban nagyobb, mint a pusztai történelmi megemlékezésé. Az „átmeneti szállások” lakás felidézésének – és megjelenítésének – elsődleges szellemi indítéka, hogy kifejezzük bizakodásunkat Istenben, aki biztosságot, *bitachont* nyújt számunkra. Ezt az indítékot a vándorlás idejének tapasztalatai – a manna, a víz és a többi – táplálják, ezért az ünnep nyomatékot ad a hitnek, hogy Isten valamilyen módon gondoskodik az ember szükségleteiről, s az ember hálával tartozik ezért. Mindezt a *szuká* jelképezi, a szabadban álló, bizonytalan szállás, amelyben a zsidóknak egy héten át lakniuk kell.

Ezt a szellemi motívumot még inkább kiemeli, hogy a *Tóra* megszabja az ünnep idejét is, ami pedig az év folyamán bármikor lehetne, mivel nem kötődik konkrét történelmi esemény dátumához. Előírja, hogy az év utolsó aratásával együtt kell megtartani, „amikor megtörtént a betakarítás szérűdről és borsajtódból...” (5Mózes 16:13.); amikor az ember szükségleteiről gondoskodó Örökkévaló iránti hála és köszönet érzése erősödik.

Az ünnepnek a földművelésben játszott szerepét tükrözi, hogy a *Tóra Chág HáÁszifként*, „betakarítás ünnepéneként” is említi (2Mózes 23:16. és 34:22.), „...az esztendő végén, amikor a termést betakarítod a mezőről...” Az imakönyv „örömmünk idejének”, *z'mán szimcháténunak*

nevezi a háromszor előforduló bibliái rendelkezés alapján: „...örvendezz ezen az ünnepen” (*v' számáchtá b' chagechá*).

Több vidám vallási szertartás, sok ének és tánc kíséri ezt az örömmünnetet.

csak bekapunk valamit (*áchilát árái*), de a szokásos étkezést, az *áchilát kevát* ott kell tartani. Ha kenyert eszünk, az mindig szokásos étkezésnek számít.

Ha esik az eső vagy nagyon hideg van, nem kötelező a sátorban tartózkodni.



## A szuká

Azután így beszélt Mózeshez az Örökkévaló: „**Mond meg Izrael fiaimnak: ugyanennek a hetedik hónapnak a tizenötödik napján hét napig tartó sátoros ünnep (Chág HáSukot) kezdődik az Örökkévalónak. Az első napon szent összegyűlékezések legyen, ne végezzetek semmilyen, foglalkozáshoz tartozó munkát... A nyolcadik napon szent összegyűlékezések legyen... Ünnepnap (áceret) ez, ne végezzetek semmilyen, foglalkozáshoz tartozó munkát.**” (3Mózes 23:33-36.)

Az első napon is legyen pihenőnap (*sábáton*), és a nyolcadik napon is legyen pihenőnap (*sábáton*). Vegetek magatoknak az első napon nemes (*hádár*) fákról való gyümölcsöt (*citrust*), (*tmárim*-) *pálmaágakat*, *sűrű lombú (ávot) fa ágait* (*mirtuszt*) és *fűzfagallyakat (árvé náhál)*, és *örvendeztetek hét napon át Istenetek, az Örökkévaló előtt. Így ünnepeljétek meg ezt az Örökkévaló ünnepéket minden esztendőben hét napon át. Örök rendelkezés legyen ez nemzedékről nemzedékre... Sátrakban lakjatok hét napig... Hadd tudják meg nemzedékeitek, hogy sátrakban adtam lakást Izrael fiaimnak, amikor kihoztam őket Egyiptomból...* (3Mózes 23:39-43.)

Szukot különleges vonása a *szuká*-ban lakás előírásának teljesítése. A *szuká* átmeneti szállás, amelyben egy héten át a lehető legtöbb időt kell töltenünk. Legalább az étkezés idejét akkor is töltjük a sátorban, ha hűvösebb van.

Valahányszor bemegyünk a sátorba, a következő áldást mondjuk:

(*Báruch Atá Adonáj Elohénu Melech HáOlám áser kid'sánu b'micvotáv v'civánu lésév bászuká.*) „Áldott légy Te, Örökkévaló Istenünk, a Világ Királya, ki megszentelt minket parancsolataival, s meghagyta, hogy sátorban lakozzunk.”

Ugyanezt az áldást kell elmondani a kenyérről mondott áldás után, amikor a sátorban eszünk. Ha az ünnep alatt kedd tartunk, nem kell ismét elmondani.

Aki elfelejtene elmondani az áldást, az étkezés folyamán bármikor megteheti, a sátor elhagyása előtt azonban már nem.

Nem kell a sátorban enni, ha éppen

kodni. A betegek is fel vannak mentve, s azok is, akik betegségre hajlamosak vagy félnek – *mictáer* – a meghűléstől, esetleg más ok miatt nem bírják a kényelmetlenséget. Ez utóbbi könnyítés nem vonatkozik Szukot első estéjére – a diaszpórában az első kettőre –, amikor a *szuká*-ban evés kötelezettségét teljesíteni kell.

Aki utazik, és nem talál a közelben *szukát*, fel van mentve a kötelezettség alól.

A nőeknek nem kell a *szuká*-ban enniük. Ha mégis ott esznek, nekik is el kell mondaniuk a megfelelő áldást.

## A szuká építése

A *szuká*-nak legalább három oldala legyen. A negyedik oldal nyitott maradhat.

Az oldalak bármilyen anyagból – fém, fából, ponyvából, téglából, kőből – lehetnek. Szilárdan rögzíteni kell őket, nehogy a szél felborítsa a sátrat.

A házfal mellé is lehet építeni a sátrat. Ilyenkor a ház fala a *szuká* oldalának számít.

A sátor lehet kicsi, egyszemélyes, de lehet akkora is, hogy több százan elférjenek benne.

A sátor „ideiglenes” jellegét a tető vagy födél adja meg. A tető építéséhez használt anyagot *sz'cháchnak* hívják. Bármit, ami a földből nő, élő növényből van, fel lehet használni, ha vallási ok nem szól a használata ellen; gyümölcsöt hordó ág például alkalmatlan. De a fák vagy bokrok ágából, gabonaszárból, rőzséből, bambuszszárból és hasonlókból kóser *sz'cháchnak* lehet készíteni. A szárazakat csak lazán lehet a sátorra rakni, nem szabad összekötni őket.

A karók, vesszők, ágak nemcsak nagyon jól megfelelnek, hanem arra is alkalmasak, hogy kisebb, leveles ágakat, örökzöldeket dugdossunk közéjük, ezekkel díszítsük a mennyezetet.

A tető akkor jó, ha több árnyékot ad, mint amennyi napfényt átenged.

Van, ahol úgy rendezik el a *sz'cháchnak*, hogy tiszta estéken látni lehessen rajta keresztül a csillagokat, de a sátor akkor is kóser, ha a födél túl tömött. Mindenesetre fontos, hogy ne legyen rajta 25 cm-nél (három *t'fáhimmál*) nagyobb rés.

Vigyázni kell, hogy a födél eleendő védelmet nyújtson az eső ellen, mert ha átengedi a vizet, a sátor nem használható.

A tetőt mindig a falak felállítását követően kell föltenni: a sátor építését ezzel kell befejezni.

Fa alá vagy szilárd tető alá, például fedett tornácra nem szabad a sátrat építeni, mert nem felel meg az előírásnak.

A háztető vagy más szilárd tető legfeljebb hetvenkét hüvelyknyire

négy növény és a lengetés szimbolikájához. A legegyszerűbb ezek közül, hogy a négy növény „az Örökkévaló előtti örvendezés” jelképe, minden irányban való lengetésük pedig azt érzékelteti, hogy Isten mindenütt jelen van.)

A lulávot és az etrogot a *Hállél* alatt is kézben kell tartani. Az istentiszteletnek ez a része Istent dicsőítő zsoltárokból áll, amelyeket az ünnep minden reggelén elmondanak. Amikor az imában elhangzik: „Adjatok hálát Istennek, mert jó, és örök irgalma!”, és ennél a szakasznál: „Könyörgünk hozzád, Istenünk, őriz meg minket!”, újra lengetni kell.

Amikor az ünnepi istentisztelet *hosánót* nevű részletére kerül sor, mindenki elindul, és a kezükben a lulávval meg az etroggal körüljárjuk a bimát. Szukot minden napján így teszünk, a hetedik napon pedig, *Hosáná Rábá* napján, hétszer megyünk körbe. Ezt a menetelést annak emlékére tartjuk, hogy a Templom idejében Szukotkor hasonló módon jártak körül az oltárt.

Nem vesszük kézbe és nem áldjuk meg a lulávot és az etrogot Szukotnak azon a napján, amely szombatra esik, még ha az első nap is az.

## Smini Áceret és Szimchát Torá

**A nyolcadik napon szent összegyűlékezések legyen... Ünnepnap ez, ne végezzetek semmilyen, foglalkozáshoz tartozó munkát!** (3Mózes 23:36.)

Szukot ünnepének utolsó, nyolcadik – a diaszpórában nyolcadik és kilencedik – napja valójában nem Szukothoz tartozik, hanem tőle független ünnepnap, *Smini Áceret*, „az ünnepi gyűlékezést nyolcadik napja”.

Bár az a célja, hogy lezárja Szukot ünnepét, s általában egyszerűen Szukot utolsó napjának – napjainak – tekintik, *Smini Áceret*ra nem a megelőző ünnep előírásai érvényesek. A bölcsék az alábbi parabolában fogalmazták meg a nyolcadik nap más minőségét, az *áceret* szó másik jelentéséből kiindulva. (Bár a szót „gyűlékezésetnek” szokás fordítani és értelmezni, azt is jelenti: „visszatartani”, „várakozni”.)

Isten olyan, mint egy király, aki összegyűjti régen látott gyermekeit. Mikor elérkezik a válás ideje, így szól hozzájuk: „Gyermekeim, akarok kérni tőletek valamit. Maradjatok még egy napig! Oly nehéz elválnom tőletek!”

Akárcsak Szukot, *Smini Áceret* is úgy szerepel az imakönyvben, mint *z'mán szimcháténu*, „örömmünk ideje”.

A keddnap és az étkezés utáni hálaimában az ünnepre vonatkozó kifejezésekben ezen a napon már nem Szukotot említik, hanem a *Smini Áceret* vagy *Chág HáÁceret* nevet használják.

*Smini Áceret*kor elhagyjuk a *szukát*, és visszatérünk lakásunkba, hogy ott fejezzük be az ünnep hetét. A négy növényt sem használjuk ezen a napon.

A heti *Tóra-olvasás* éves ciklusa ezen a napon fejeződik be. Ezért az ünnepet *Szimchát Torának*, a *Tóra* örömeinek is nevezik. A diaszpórában *Smini Áceret* második napja *Szimchát Torá*, mert ott egy nappal később tartják a *Tóra-olvasás* befejezésének szertartását, így ünnepét is.

*Szimchát Torá* talán az év legvidámabb ünnep. Hétszer visszgógnak körül a *Tóra* tekerceit a zsinagógában, és akit csak lehet, megtisztelünk azzal, hogy *Tórá*t vehet.

Szóak, hogy a gyerekek kis zászlókat lobogtatva, néha miniatűr tekerceket hordozva részt vesznek a felvonulásban. Vallásos és liturgiai dalokat énekelve, táncolva járjuk körül a zsinagógát. Az ünnepi istentisztelet áhítata és a vele járó méltóság-telenség egyáltalán nem jellemző erre a szertartásra.

Aki látott már *Szimchát Torá*-ünnepet Jeruzsálemben, az tudja, hogy milyen magasságokba képes csapni a vallási lelkesedés.

(Budapest 1998, Göncöl Kiadó.)

## ÉLI NETZER

### Hazug varázsló

Drága gyermekem!  
Hazug meséket  
meséltem neked:  
boldog végzetet  
gyönyörű könyvekből.

Csodákat varázsoltam  
süvegemből:  
illúziókat és reményeket  
ültettem a szívedbe,  
hogy boldog mosollyal aludj el.

Drága gyermekem!  
Ne higgy nekem!  
Javíthatatlan hazudozó vagyok.  
Eljón egyszer a nap,  
amikor számon kéred  
megbocsáthatatlan szeretetemet.

\*\*\*

Éli Netzer izraeli költő 1933-ban született Budapesten. Eredeti neve: *Schnitzer Imre Pál*. A háborút bujkálva, hamis iratokkal élte túl. Dalia kibucban lakik, melynek nyugdíjba vonulásáig a vezetője volt.

Kiküldöttként Amszterdamban és Párizsban dolgozott, a kilencvenes évek elején a magyar fővárosban segítette a cionista szervezetek újjáalakulását. Ma is jelentős közéleti szerepet vállal: tagja a Carl Lutz Alapítvány ellenőrző bizottságának. Számos kitüntetéssel és irodalmi díjjal nyert el. Közleg harmadik könyve látott napvilágot, több magyarul is. Legutóbbi verskötete *Lifnot Erev (Estefelé)* címmel néhány hete jelent meg. Ennek záróversét adjuk közre, a szerző nyersfordítása alapján.



BENEDEK ISTVÁN GÁBOR – B. KÖVES HAJNALKA

# VISSZATÉRÉS

*Időtálló helyzetjelentés (némi történelmi háttérrel) a 2012-es Halasi Nyári Zsidó Táborról (2.)*

Az egyik alkalommal eljött a táborba egy nagyon kedves meghívott vendég: *Vladár Károly*. Elhozta különleges hangszereit: furulyákat, antik sípokat és egy hihetetlen instrumentumot: a bőrdudáját. És vele a hosszú mesét, a hangszer őstörténetét. Mert szó szerint ősi valamiről van szó; az emberiség zenei gyerekkorából. Ógörög vázák, korszokon örökítették meg a hangszert, amelyet már az Iliász és az Odüsszeia korában is kedveltek. Hegyvidéki és pusztai népek egyaránt használták. A magyarság is ismeri és szereti egyik változatát. Többnyire kecske-, néha birkabőrrel készítik. Legismertebb európai változata a skót duda, amely a második világháború egyik emblematikus (brit) hangszere volt.

Vladár Károly abban az iskolában tanult zenét, amelyet a régi zsidó tanintézetből alakítottak ki az államosítás után. Sorsa a hangjegyekről mégis másfelé vitte: az egyetem elvégzése után fizikus lett a híres KFKI-ban. Tudományos tevékenysége alatt sem hagyta abba a muzsikát, s nyugdíjas éveiben – visszatérve szülővárosába – hangszerével gyakran szerepel koncerteken, alkalmi bemutáskor.

Ide, a Halasi Nyári Zsidó Táborba *Raáb András* hívta; jóleső érzéssel jött el. A rögtönzött színpadról a gyerekek – és szüleik – egyszerűen nem akarták leengedni. A dalokat – furulya és duda kíséretével – a fiúk és a lányok együtt énekeltek, a hangos taps pedig alighanem felszállt az égig. Ezt nyilván ott is hallották, mert Vladár Károly egyszer csak rázendített az egyik legszebb régi magyar-zsidó dalra: „Zöld erdőben, zöld mezőben sétál egy madár, de kicsoda madár?!” Volt, aki tudta e gyönyörű ének néhány héber nyelvű sorát is Cionról, de Károly barátunk csak a felsőes dallamra emlékezett a maga gyerekkorából. Hiszen a zsidó iskolából lett a zenede, ahová járt, s talán az ortodox építésű falak sugározták tovább a kállói rabbi áldott, kedves dalát.

Hollandiából is érkezett figyelemre méltó vendég. A rokonszenves házaspár ajándékot hozott mind a felnőttek, mind a gyerekek részére. A Tanach héber-magyar változatát adták át (magyarul Károly Gáspár fordításában), illusztris kiadásban, több példányban, a gyerekeknek pedig meglepetés-ajándékot osztottak. Nagy volt az öröm, amikor a kibontott csomagocskákból előkerültek a színes filctollak, a matricák, a játékok. Ez a kitűnő házaspár azt a missziót vállalta magára, hogy a Tanach kétnyelvű változatát ingyen terjesztik Közép- és Kelet-Európa országaiban, mindig a megfelelő nyelveken. Kedves embereket ismertünk meg bennük; ígérték: visszajönnek.

\*\*\*

A halasi tábor egyik meghatározó egyénisége *Ritter Nándorné Kovács Annamária*, sokak számára Babi, aki ugyancsak kapcsolatot ápolhat az ORZSE intézményével. Marcaliból került föl tanulni a Zsidó Egyetem judaisztikatanárokat képző szakára. Élete legszebb időszakát élte át, amikor nagy tudású tanárok óráin ismerkedett a zsidó szellem titkaival.

A diploma után másfél évig tanított a Wesselényi utcai Amerikai Alapítványi Iskolában. Férjhez ment, majd rövid idő múlva megbetegedett. Keményen és sikeresen győzdött a kórokkal; nem adta fel. Két gyermeke született.

Családjáért rengeteget dolgozott, ezernyi belső parancs is irányította. Tanult zsidó ismereteit igyekszik hasznosítani; a halasi hitközség egyik biztos támasza.

A városi nyári zsidó tábor ma már nem is lehetne meg nélküle. Büszkén és örömmel vállalta, hogy pótanu-

kája lesz a kislányoknak, kislányoknak. Saját két gyermekét is megismerhetjük. Pedagógiai ismereteit született nevelő hajlandóságával vegyíti, s ma már így tekint rá mindenki. „Babi fogalom!” – mondják a templom udvarán és a hitközség épületében megfordulók.

Kétféle csapat segítette a táborban a rabbi és az elnök munkáját. Négy kedves mádrichá: *Kisvári Kinga, Bedő Laura, Somogyi Hanna és Steiner Noémi*. E négy kiváló fiatal szakember (Somér mádrichok) már fél évvel a tábor indulása előtt megkezdte a peulák, mádrich timok összeállítását és kidolgozását Róna



rabbival közösen. Voltak tematikus estek: egy-egy kontinensről beszélgettek, illetve szellemi vetélkedőt rendeztek a témáról. Egy másik napon Izraelről szólt minden. Steiner Noémi elmondta, hogy már volt Halason, és ő is visszavágyik ide, jöhetnek – éppen e tábor után – ellátogat Szarvasra is. Az ELTE-n antropológiát tanul; kedvelt tanára *Papp Richárd*, aki mintegy évtizede a Remény c. folyóirat belső munkatársa volt, és a Bethlen téri zsinagóga hűséges látogatója.

A konyhán önkéntes asszonyok dolgoztak. Ők is találtak fel az ételt. Közöttük ismerhettük meg például *Bánó Sárkát*, a kecskeméti nőegylet vezetőjét és kedves férjét, *Pétert; Gabikát, Detit, Zoltánt, Malikné Sárkózi Tündét*, aki mellesleg mese- és novellaíró, amúgy civilben: kedves fiatalasszony. És akadtak, akik az épületek és az udvar rendben tartásáról gondoskodtak.

\*\*\*

Számunkra a tábor egyik legkedvesebb, mondhatnánk szimbolikus résztvevője *Jakity Máté* volt. Mélykúton és Mátételkén, a magyar Bácska két nevezetes községében élt a délszláv Jakity család.

A mi Mátékné édesapját a nagyszülőlk örökbe fogadták. Ez úgy történt, hogy egy ízben a kecskeméti kórházban hagytak egy újszülöttet. A baba a „hírös város” árvaházába került. Ide ment be Jakity „nagyapa”. Meglátni a kis csöppséget az egy dolog, a következő viszont már az örökbe fogadás szándéka volt. A hivatalos papírok elintézése után a gyermek a család szeretett új tagja lett. A rokonság földműveléssel – és némi iparral – foglalkozott, ahogy a környéken mindenki.

A családi legendák olyanok, mint a bűvópatak, hol elfedik magukat, hol kijönnek a felszínre. Az egyik forrás egyre erősebben akarta a különös titok megfejtését. Miután az árvaház nem segíthetett, csak a véletlenben bízhattak. Egy kedves nővérnek megesett a szíve a „nagyapán”, és megszegve a törvényt, nem

„megmutatta” a 100 évre zárolt dokumentumot, hanem „csak” felolvastta. Ez elég volt a Jakity családnak!

A nyomozás hosszú hónapjai, sőt évei végül eredménnyel jártak. Nem úgy, mint gondolták, de azért sikerrel. A sors ugyanis olykor buktatókat, köveket helyez az útra, falakat emel az átjárók elé. Az örökbe adott kisbaba eredeti szülei ugyanis időközben meghaltak; a kiderített rokonok, hozzátartozók pedig meglepő hírt közöltek Jakityékkal: az eredeti szülők zsidók voltak. Nehezen élő, szegény emberek, akik egy újonnan jött kisbabát – életük hirtelen jött szorításában – már nem tudtak eltartani.

Ez volt az örökbeadás pillanata. Jakityék megismerték a kisbaba minden, többnyire Budapesten élő rokonát, mondjuk úgy: zsidó rokonát. Csupa patinás „zsidó név”...

A délszláv család pedig szilárd szeretettel állt a hajdani árva mellett. Elfogulatlanul tárták szélesre a szabad akarat kapuját, sőt, később egyengették is Máté útját a zsidósághoz. Megkeresték *Markovics Zsolt* szegedi főrabbit, tőle pedig sok-sok segítséget kaptak. Akkor ugyanis Mélykút, ha úgy tetszik, a Mazsihisz szegedi körzetéhez tartozott.

Aztán a hosszú tanulás, a szellemi és lelki felkészülés időszaka következett, majd a körülmetélés szertartása, ugyancsak *Markovics Zsolt* segítségével a halasi kórházban. Az akár szépek, romantikusnak látszó történet a Scheiber Sándor Gimnáziumban és kollégiumában folytatódott. Új világok nyíltak itt ki Máté előtt, s a tudás távlatai. Emelkedett erkölcsi értékekkel ismerkedett meg, amelyek 18 éves korában elvezették a betéréshez. Az ünnepélyes aktuson három rabbi: *Deutsch Róbert, Frölich Róbert* és *Markovics Zsolt* mondták el az avató áldást. Ekkor Máté édesapja is bekötötte magát Ábrahám szövetségébe.

Ennél jobb ajánlást Máté nem is vihett volna *Schöner Alfréd* főrabbihoz, az Országos Zsidó Egyetem és Rabbiképző igazgatójához, amikor átlépte az alma mater küszöbét, ahová a megfelelő vizsgák után felvették...

\*\*\*

Aki szeret vidám, felszabadult, sőt boldog gyermekarcokat látni, az igazán jól érezte volna magát itt, a halasi táborban.

Róna Tamás rabbi és Raáb András elnök pedig abban bíznak, hogy – akár majd erre a szép 2012-es életpillanatra is emlékezve! – a következő évek nyári táboraiban – és általánosságban is – a magyar neológ zsidóság tovább erősödik. Szellemitikben és anyagiakban egyaránt. És sokan, nagyon sokan így gondolják.

## Szijum és jórcájt a Kazinczy utcában

A világ számos pontján ugyanazt a talmudi részt olvassák nap mint nap. Hétévenként érnek a hat rend, a Sász végére. Ezen eseményt, a befejezést és újrakezdést szerette a világon emlékeztetesszük, megünneplik. Budapesten ezt tette az ortodox kile a Kazinczy utcában. Tetézve azzal, hogy igen közel esett ezen eseményhez a nagy rabbi, Koppel Reich halálának évfordulója. Élve az alkalommal, róla is megemlékeztek. Először a téli imateremben elmondták a délutáni és az esti imát, a két ima között készültek a nagy ünnepekre, ráv *Weiszberger T. Mojsze* ortodox főrabbi a jom kippur megelőző napról, az erevről beszélt, amely, mint mondotta, ünnepnapnak tekintendő. Tórai böjt csak egy van, az Engesztelés Napja. Azért nevezik így, mert akkor jött le a második kőtáblával Mózes azzal a jó hírral, hogy a Teremtő kiengesztelődött, megbocsátotta az aranyborjú bűnét. Szeretettel, hogy elviselhető legyen a böjt, a Mindenható jócselekedetnek tekintti, ha az előző nap okosan megválogatva, nehéz ételeket kerülve, de elegendően étkeznek. Azon a napon nem mondunk táchnunt – könyörgést – és Atyánk, Királyunk – Ovinu Málkenu – imát sem. Csak ha péntekre esik. Ezen évben szerdára esik a szent nap, tehát keddre a megelőző, az erev.

Az imák után terített asztal várta a híveket a Hanna Étteremben. Az est moderátora, *Zév Paskesz* főtitkár felkérte az elnök urat, hogy nyissa meg az ünnepséget. *Deblinger Eduárd* jeles dolognak tartja a Sász befejezését és újrakezdését, mint ahogy az ortodoxia életében az új vezetőség megválasztását is. Lehetőség nyílt szavai szerint arra, hogy az 1872-ben alakult hitközség, haladva egy egészségesebb úton, kövesse a hagyományokat, igyekezzen megőrizni és fejleszteni a kóser ellátást, valamint intézményeit, zsinagógáit. Ezután *Weinberger*, az iskola tanítója recitálta a 130. zsoltárt: A mélységből kiáltok hozzád. Elul hónap a megtérésre buzdít, ehhez illik a zsoltár mondanivalója. Ráv *Weiszberger* fejezte be a Sászt és *Kesztenbaum Árje* sakter és kántor kezdte újra az első szakasz elmondásával. A szokásos befejező kádist a bécsi vendég, *Steiner* úr, egy ottani közösség vezetője mondta el, aki később magyar nyelven is szólt a megjelenteknek.

A továbbiakban *Zév Paskesz* ráv *Koppel Reich* érdemeiről beszélt, aki 1838-ban született Verbón, apja, sőt nagyapja is Verbón volt rabbi. Az ifjú 1860-ban már oklevelet nyert, Szobotiszben lett rabbi, később apja helyére hívták Verbóra, 1890-ben lett budapesti rabbi. Ekkor erősödött meg a fővárosban az ortodox közösség. Úgy tervezte meg a Dob u. 35.-ben az iskolát, hogy polgári oktatást is biztosítson, valamint a Tajrász Emesz létesítésével megfelelő vallási oktatást is nyújtson. Aggok háza és kórház létrehozását is szorgalmazta. Megértő és bekeszerető egyéniségével nagy tekintélynek örvendett. Majd kilencvenévesen a felsőház korelnöke lett. Ráv *Weiszberger* hozzátette, hogy a nagy rabbi gondoskodott a Sász oktatásáról és Hizoháru néven alapítványt hozott létre szegény gyermekek tanítására. 1928-ban halt meg, halála után leszögezték a székét. Mint beszélük, a belzi rebbenek, amikor Pesten járt, felajánlották, hogy üljön oda. Elhárította, mondván, annyi szentség veszi körül azt a helyet, hogy leülni oda lehetetlen. A Kél molé gyászolt *Kesztenbaum Árje* énekelte hihetetlen átéléssel, megragadóan szépen.

*Weiszberger T. Mojsze* főrabbi rövid beszédet intézett a jelenlévőkhez, kiemelte az ünnepségnek három pontját. Első: a Sásznak a befejezése. Második: adózni ráv *Koppel Reich* emlékének. Igen fontos a harmadik pont: a Sász újrakezdése, erről a helyről felhívja a figyelmet, hogy minél többen, irányzatoktól teljesen függetlenül, csatlakozzanak a tanuláshoz. Írva van: aki a Tórárt. Talmudot tanulmányozza, a túlvilági üdvösségben része lesz. Ráv *Weiszberger* példával folytatta: a spanyol inkvizíció idején *Javez*, a bölcs mondta, hogy kétszáz éve üldöznek minket mint bárányt a farkas, mégis élünk és vagyunk, ez nagyobb csoda, mint a Sás-tenger kettéválása az Egyiptomból való kivonulás idején. Szádja gaon szerint ez a csoda a Tóra tanulása és annak betartása által valósult meg. Erre bizonyíték, hogy ahol ezt a titkot nem tudták, ott a zsidóság felszívódott, eltűnt. A főrabbi igen erősen hangsúlyozta, hogy ez a tanulás ma is érvényes. Szeretné, ha ezt a figyelmeztetést az egész országban, minden faluban és városban, és természetesen Budapes-



**Ráv Weiszberger. A felirat: Boldogok vagytok ti, talmudtudósok, mert a Tóra szavai kedvesek nektek (Eleázár ben Sámua)**

ten, ahol a legtöbb zsidó él, meghallanak és meggondolnak: a fennmaradás záloga a Tóra tanulása, törvényeinek betartása, a sábesz megőrzése, a kóser étkezés. Kitarjuk a kaput mindenki előtt, jöjjenek, amíg még nem késő, hozzánk vagy más tanházakba, egyesületekbe, ahol oktatás folyik. Nálunk minden a Kazinczy utcában a Talmudot tanulmányozzák, szerdánként a Dessewffyben a hetiszakaszt magyarázza, mindkét helyen magyar nyelven is, hogy mindenki követni tudja az előadást. Hét év után remélhetőleg minden jelenlévő ott lesz, amikor ünnepségen újra befejezik és újra elkezdik a Sász tanulmányozását a Kazinczy utcai templomban. Hogy Budapesten vagy Jeruzsálemben, az attól függ, hogy a Messiás időközben eljön-e, amikor hitünk szerint a világ valamennyi zsinagógája helyet kap majd a Szent Városban.

Az esten ráv *Weiszberger* fia, *Zvi* szép énekével, amelyet hangszeres kísérettel adott elő, hozzájárult a jó hangulathoz. Az asztali imával zárták az ünnepi estét.

D. G.



# IZRAELI SZÍNES



## Neked mondom, Szíria, de Irán is értsen belőle...

Hat éven át hallgatott mindenki, aki tudott valamit a részletekről. A napokban a New Yorker tényfeltáró riportja „kitálalt” az izraeli titkosszolgálat és a légierő egyik legmerészebb vállalkozásáról.

Az időzítés bizonyára nem véletlen, és a címzett is elérte majd az alig burkolt célzást.

A török határtól nem messze, a szíriai-izraeli határtól távol eső, sivatagi Al-Kibar közelében épülő, félig kész atomreaktor 2007 szeptemberében végrehajtott lebombázásáról van szó, amit egy kémregénybe illő titkosszolgálati bravúr előzött meg és tett lehetővé.

Az amerikai lap közlése szerint az izraeli titkosszolgálat 2007 márciusában kezdett „szaglászni” Ibrahim Otman bécsi lakása környékén. Otman a szíriai atomenergia-bizottság főnöke, látszólag ártalmatlan, elméleti tudományos feladattal megbízott férfiú, aki az egykori császárváros kellemes környezetében végezte feladatát. Egy olyan helyen, ahol kelet és nyugat kémjei megfordulnak.

A Moszad emberei hosszas előkészítés és megfigyelés után behatoltak Otman lakásába, ahol kapásból a szemlély számítógépet fogták vattára.

Az izraeliek a megfelelő fájlok letöltése után a helyhez nem illő módon, angolosan távoztak, olyan ügyesen, hogy sem a lakásban, sem a computerben nem hagytak nyomot, amely tapintatlan látogatásukról árulkodhatott volna.

Biztonságos szállásukra érve, a nyelvet és a szakmát alaposan értő szakemberek vizsgálatnak vetették alá a zsákmányt. A trófea értéke minden várakozást felülmúlt: a Moszad egy észak-koreai segítséggel épülő plutóniumreaktor részletes leírására bukkant.

Nem telt bele 24 óra, és az információ Izrael akkori kormányfője, Ehud Olmert jeruzsálemi dolgozóasztalán volt. A kormány, a tábornokok, a polgári és a katonai elhárítás tisztjei ke-

rek fél évig tanakodtak a teendőkről. Apró, de annál zavaróbb közjáték: 2007 áprilisában az akkori honvédelmi miniszter, az észak-afrikai származású Amir Percec gyenge angoltudása miatt számára előkészített cetlikről olvasta fel mondanivalóját amerikai kollégájának, Robert Gates-nek.

Máig sem tudható, a CIA-s múlttal is rendelkező Gates mit értett és mit nem Amir Percec makogásából és az orra elé tett cedulákból, az USA hadügyminisztériuma mindenestre közölte: nem támogat semmilyen katonai fellépést az épülő plutóniumreaktor ellen.

Izrael közben arra az elhatározásra jutott, hogy az ország és népe biztonsága megköveteli a nyilvánvalóan háborús célokra épülő objektum megsemmisítését. A kérdés csak az volt, hogy egy általános, nagy erejű szőnyegbombázással rombolják-e le az épülő reaktort, vagy egy kisebb, de jól célzott műveletet hajtsanak végre.

A katonák maguk között az egyik lehetőségnek a „kővér Sakédi”, a másiknak a „sovány Sakédi” nevet adták. (Eliézer Sakédi volt azokban a napokban az Izraeli Légierő parancsnoka.)

Végül a „sovány” megoldás mellett döntöttek, éspedig azért, hogy az akció ne váltsa ki dühödött szíriai reakciót, netán háborút. A döntéshozók pszichológusokkal is konzultáltak, akik úgy vélték, hogy egy körülhatárolt támadás nem fog túlságosan harcias dühkitörést okozni Basar el-Aszad elnöknek.

A már véglegesen elhatározott akció előtt, júniusban még egy felderítő kommandót is küldtek a helyszínről egy-másfél kilométeres távolságba, hogy a talajból mintát vegyenek. A minta elemzése egyértelműen bizonyította: a közelben radioaktív sugárzás mérhető. A kommandósok nagy felbontású fényképfelvételeket is készítettek.

A 2007. szeptember 6-ára virradó éjjel után az „Arizona” akció elindult. A légierő F15-ös és F16-os gépei felszálltak izraeli támaszpontjukról, és 0 óra 40 perckor 17 tonnányi bomba zúdult a reaktor már álló épületeire.

Valamennyi találat pontos volt. Az Al-Kibar plutóniumreaktor nem sokkal megszületése előtt porrá lett.

Másnap a szíriai hírgyőngyösök világgá repítette a hírt: „A cionista ellenség repülőgépei behatoltak Szíria légtérébe, de légharításunk működésbe lépett. Az ellenséges gépek gyáván elmenekültek.”

Aszad nem kezdett háborút. Megelégedett saját népe primitív félrevezetésével. Az Izraeli Légierő tisztjei mosolyogva hallgatták a nagyzólag hazugságot.

Olmert miniszterelnök mindössze három szóval reagált: „En nyugodt vagyok.”

(Forrás: The New Yorker; izraeli héber nyelvű sajtó)

## A paralimpia első izraeli aranya

Noám Gersoni harcihelikopter-pilóta 2006 nyarán, a második libanoni háború során balesetet szenvedett. Életveszélyes sérülése után kényszerült toloszékbe. Hosszú rehabilitációs kezelés után újrakezdte – szavai szerint – ajándékba kapott életét.

Gersoni másfél évvel ezelőtt kezdett komolyabban foglalkozni a teniszszéssel. A paralimpiára a legsúlyosabb rokkantsági fokkal élők „quad” kategóriájára nevezett be.

„Nem számítottam ilyen eredményre, nem trófeáért jöttem Londonba” – nyilatkozott a sebesült tisz, aki igazi harcos volta ellenére könnyeivel küszködött, amikor a Hatikvát, az izraeli himnuszt játszották.

„Büszkeséget szerezte az országnak és a népnek. Bebizonyította, hogy a teniszsportban ugyanolyan sikeres tudsz lenni, mint amilyen voltál a levegőben” – mondta Simon Peresz államelnök, aki élete 89 éve alatt sokat látott, de most ugyancsak elérzékenyülve köszöntötte a 29 éves Gersonit.

## A következő 50 nap sorsdöntő lesz

Cáhi Hanegbi, a Kneszet Külügyi és Honvédelmi Bizottságának volt vezetője tette a fenti kijelentést Jaffán, a Likud párt zárt ülésén.

Hanegbi szavait a Mákori Rison című jobboldali lap riportere, Zeév Kamm idézi.

Az idézet a következő: „A jom kipur-i háború óta az előtűnk álló ötven nap lesz a legkritikusabb. A jom kipur-i háborúban is (1973. október 6-tól október 25-ig) akadtak kritikus napok Izrael sorsára nézve. A miniszterelnöknek most el kell döntenie, hogy vállalja-e egy megelőző támadás ódiúmat, engedje-e, hogy Irán nukleáris fegyverekhez jusson. Ez utóbbi lehetőség gyakorlati következménye egy általános nukleáris fegyverkezési verseny lenne a Közel-Keleten.”

Az idézet így folytatódik: „Ma, amikor azt mondjuk, megértettük az iráni fenyegetésben rejlő veszélyeket, azt is megértjük, hogy egy konfrontáció az ára annak, hogy fiaink és unokáink később ne legyenek kénytelenek elviselhetetlen árat fizetni.”

Hanegbi korábban elhagyta a Likudot és a Kadimához csatlakozott, majd visszatért a Likudba. Most felszólította a párt aktivistáit, hogy támogassák Benjamin Netanjahu miniszterelnököt, biztosítsanak neki nyugalmat, hogy legitimitását megerősítve hozhassa meg a szükséges döntéseket.

## Gázálarcosztás, légiriadó

Naponta egyre több egyenruhás, fegyveres katona az utcákon, tankokat szállító trélerok az autópályákon. Szüntelenül pityegő mobiltelefonok, kijelzőjükön kötelező katonai gyakorlatra hívó sms-üzenetekkel vagy értesítésekkel – az elmúlt hetekben elkezdtek ellenőrizni a három legnagyobb izraeli mobilszolgáltató sms-küldő rendszerét, amelyek segítségével mindenkit értesítenek majd arról, ha Iránból esetleg elindulnak a rakéták. A feszültség érezhető, valami közeleg.

– Te ezt nem értheted, mert Európa egy szép nagy buborék, vastag burokkal. Az én generációm viszont testközelből látja, élte és éli át a közelmúlt fegyveres konfliktusait. Most itt olyan országban élsz, amely nonstop készültségben van – mutat a levegőbe beszélgetőpartnerem, a harmincéves, Tel-Avivban élő informatikus, Joel. Délután van, az utcakép szurreális: tizennyolc éves fiatalok sétálgatnak egymásba karolva, fagyalttal a kezükben és hatalmas gépfegyverrel az oldalukon. A hétvégre hazamennek a katonai bázisról. A közintézmények, a bevásárlóközpontok, a vasútállomások bejáratai előtt fémdetektoros kapuk állnak, a biztonságiak belépés előtt átvilágítják a csomagokat, és mindenkit alaposan megmotoznak.

Ez itt eddig is rutinnak számított, ám az utóbbi hetekben valami mégis megváltozott. Az emberek az utcákon csoportokba verődnek vagy otthonaikban, a családi asztalok mellett egyre gyakrabban beszélnek Iránról és a perzsa állam atomprogramjáról, az esetleges háborúról. És bár a fegyveres konfliktusok valós vagy vélt realitásával több mint hatvan éve élnek együtt, ma már zsigereikben is úgy érzik, hogy az iráni kormány törekvése félelmetesebb fenyegetés, mint a naponta Gázából kilőtt rakéták garmadája.

– Izrael riadókészültségben áll. Folyamatosan figyelmeztetik az állampolgárokat, hogy kötelező jelleggel vegyék át az alanyi jogon mindenkinek járó gázálarcot. Ez viccesnek tűnt az elején, de amikor átvettük a maszkot tartalmazó dobozt, megijedtünk. Elrémisztett az a tudat, hogy egyszer használnunk is kell. Nézd, erről van szó – mutatja a felszerelést Slomo, a Jeruzsálemi Héber Egyetem hallgatója.

Az újságok nem csak az iráni fenyegetésekről és Benjamin Netanjahu kormányfőnek a megelőző csapásról szóló kijelentéseiről tudósítanak. Egyre gyakrabban publikálják a városokban található föld alatti bunkerok és megerősített falú helyiségek listáját. A napokban például jóváhagyták hatvan tel-avivi mélygarázs óvóhelyként való használatát. A szükséges átalakításokhoz már hozzá is fogtak. A polgári védelem számításai szerint 800 ezer ember védelmét szolgálhatják ezek a létesítmények. A légvédelmi szirénákat hente tesztelik.

Ekkor mindenki ugrik, rohan a legközelebbi bunkerba. Az izraeli és amerikai hadihajók gyakorlatozását a tengerpartról is látni, s hallani lehet a hajóágyúk lövéseinek robbanását. Ilyenkor megremegnek az ablakok. De az égbolt sem nyugodt: állandóan gyakorlatozó vadászgépekkel és helikopterekkel teli. Tel-Aviv és a Vörös-tenger partján levő Eilat köré az elmúlt hetekben kezdtek el telepíteni a mobil rakétavédelmi rendszereket, az autópályák bizonyos szakaszait pedig leszállópályává alakítják át. Az eddig vállvonogató izraeliek elkezdtek bevásárolni, máris emelkednek a konzervek árai, egyes nagykövetségek pedig nyilvánosságra hozzák menekítési terveiket, és azt ajánlják állampolgáraiknak, hogy regisztrálják magukat.

– Ez több, mint pusztán intő jel – sóhajt Joel. – Nagyon gyorsan át kell gondolnunk a jövőnket. Vagy inkább a jelenünket! A nagyszüleink és a szüleink láttak és átéltek néhány háborút. A mi életünkben ennek ki kellene maradnia!

Szétesett a kormánykoalíció, egyre fokozódik az iráni fenyegetettség. Izraelnek nap nap után egyre több belpolitikai problémával kell megküzdnie, ám a legsúlyosabb fenyegetettség Teherán atomprogramja, folyamatosan erősödő és durvuló retorikája jelenti – állítják Izraelben. A kormánykoalíció nem csupán az előrehozott választások elkerülését, a jelenlegi kormány ciklusának kitöltését szolgálta volna, hanem azt is, hogy az ország együttes erővel, széthúzás és ellenérvek nélkül legyen képes szembeszállni az iráni fenyegetéssel, amely eddig sem volt alaptalan, ám most egyre komolyabbnak tűnik.

Irán – állítása szerint – jó ideje „polgári célú” atomprogramot folytat, ám a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és a világ vezető nagyhatalmainak titkosszolgálati nem így látják. Sok jel utal ennek ellenkezőjére. Különbéle saját és nemzetközi hírszerzési forrásokból Izrael tudni véli, hogy Irán olyan nagy urándúsító berendezések kiépítésén dolgozik, amelyek alkalmasak lesznek atomfegyver létrehozására. Az ENSZ megfigyelőinek legfrissebb jelentése alapján ráadásul az ország az elmúlt hónapokban mintegy harmadával növelte urándúsító képességét, és megduplázta dúsító centrifugáinak számát.

([nol.hu](http://nol.hu) / Bencze Szabó Márton, Haifa)



Jeruzsálemi autóbusszon. A nők csak hátul

## Újabb hátországi gyakorlat

A polgári védelem (pikud háóref) nagyszabású védelmi és elhárítási gyakorlatot tartott, amelynek során egy három helyet érintő, nem konvencionális (vegyi vagy biológiai) ellenséges rakétacsapást szimuláltak.

A több száz katonát és költséges felszerelést mozgósító mentési-evakuációs gyakorlathoz hasonlóra eddig még nem került sor.

A Kedem zászlóalj több, egymástól távoli helyszínen betemetett áldozatok felkutatását, mentését és a keletkezett törmelék eltakarítását gyakorolta.

Az egyik helyszín Bat Jam város tengerparti sétánya volt, az „áldozatokat” a holoni labdarúgó-stadionba evakuálták.

Gilad Farhi alezredes a gyakorlatban részt vevő katonák feladatait így részletezte: miután egyszerre több, vegyi

robbanófejjel ellátott rakéta robban Izrael területén, az egyik csoport a mérgező gáztól tisztítja meg a terepet, a második a vegyi anyagok hatását semlegesíti, míg a harmadik az érintett területet elhagyó járműveket fertőtleníti.

Chén Livni ezredes, Jeruzsálem körzet parancsnoka hozzátette: „Nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy egy egész zászlóaljat egyetlen helyszínre telepítsünk.”

Arra a kérdésre, mi a valószínűsége annak, hogy a rakéták a főváros területét is támadhatják, az ezredes ezt válaszolta: „Az a feltételezés, hogy Jeruzsálemre nem fognak lőni a Templomhegyen álló mecsetek miatt, nem állja meg a helyét. Ellenségeink elég pontosan irányítható rakétákkal rendelkeznek, amelyekkel a városnak kizárólag a nyugati, zsidók által lakott kerületeit célozzák meg.”

Az új gyakorlat mindössze két héttel követte az előzőt, amelynek során több százezer polgár kapott sms-riasztást a mobiltelefonjára.

Halmos László

**Presser és vendégei**  
**Gábor**

Jótekönyvsági koncert  
Az Élet Menete  
Alapítvány javára

Falusi Mariann,  
Rúza Magdi, Szabó Tamás  
Rendező: Novák Péter

2012. NOVEMBER 25. 18 ÓRA, DOHÁNY UTCAI ZSINAGÓGA

Az est fővédnökei: Koncz Zsuzsa, Tolcsvay László, Kulka János és Erdi Tamás, a 2011. évi jótekönyvsági koncert közreműködő művészei.  
A jegyek 4000 Ft (karantán) és 7000 Ft (hátszéki) áron megvásárolhatók a Károly körúti Alexandra Könyvesháznál, az interjéket a [www.presser.hu](http://www.presser.hu) honlapon keresztül. Szűk helyre a fővédnökök és a közreműködők kérték meg a helyszíni jegyek árát a [www.presser.hu](http://www.presser.hu) honlapon keresztül.

Előzetes: [www.presser.hu](http://www.presser.hu)

ELVÉDELMI MINISZTERISÉG



# Martonyi válasza aggasztja Paul Shapirót



Igéret és valóság  
Sarkad, 2012. szeptember

(MTI-fotó)

Martonyi János szerint a kormány nem kívánja rehabilitálni Horthy Miklóst, ehhez sem a szándék, sem az alap nincs meg; megfelelő történelmi kutatásnak kell megmutatnia, milyen helyes vagy helytelen lépéseket tett, illetve hibákat követett el a kormányzó.

A külügyminiszter az Amerikai Zsidó Bizottságnak írt levelében, amely a közelmúltban jutott az MTI birtokába, azt is hangsúlyozta, hogy a magyarok feltétel nélkül elkötelezettek a kisebbségek védelme mellett, a gyűlölet-bűncselekmények törvényi szabályozása a világon az egyik legszigorúbb, és a Velencei Bizottság nemrégiben állapította meg, hogy a kisebbségek jogairól rendelkező magyar jogszabály a lehető legteljesebb védelmet nyújtja, amit a nemzetközi szerződések előíranyoznak.

Ezt az elkötelezettséget az is indokolja, hogy több mint kétmillió magyar él a szomszédos országokban, és túlik a 20. század nagyobb részében megtagadták az alapvető jogokat – emlékeztetett.

A Népszabadság arról számolt be, hogy az Amerikai Zsidó Bizottság, a B'nai B'rith zsidó szervezet és az Egyesült Államok Holokauszt Emlékmúzeumának Felsőfokú Holokausztkutató Központjának igazgatója a Népszabadságnak úgy nyilatkozott, levelükben azt kérték, hogy a kormány állítsa le a Horthy-émlékművek avatását, ezzel kapcsolatban konkrét lépésekre várnak. A már felavatott emlékműveket el kell távolítani – jelentette ki. Hozzáfűzte, a kormányban lehetősége lenne stabil parlamenti többségre építve törvényt elfogadtatni arról, hogy „a holokauszt időszaka gyilkosságainak ne állítható emlékművet”.

Véleménye szerint a külügyminiszter válaszelevelének legaggasztóbb, egyben legreménykeltőbb része az, ahol Horthy Miklós ellentmondásos megítélésére utal. Ha ez valóban így van, akkor egy nemzetközi történészbizottságnak kellene megvizsgálnia a magyar holokauszt történetét – javasolta.

Az egykori kormányzóról azt mondta, a náci Németország szövetségesevé tette Magyarországot, hogy területeket szerezzen vissza a szomszédos államoktól. Szerepet játszott Európa destabilizálásában, zsidók lemeszárolásában 1941–1942-ben, még jóval Magyarország náci megszállását megelőzően.

A külügyminiszter mindazonáltal rámutatott: a kormányban nem áll szándékában Horthy Miklós rehabilitálása. Kifejtette, hogy azokban az országokban, amelyek nem tartoztak

a szovjet blokkba, már évtizedekkel korábban elkezdődhetett a viták saját történelmükről, ettől függetlenül a diszkrimináció és a rasszizmus bármely formája elleni harcnak minden országban egyaránt fontosnak kell lennie.

Martonyi János szerint a kormány „történelmi küldetése” a szélsőjobboldali mozgalmak megerősödésének megakadályozása, ami óriási feladat. „A szélsőségesek a közös ellenségeink” – emelte ki. Hozzátette: minden olyan állítás, amely szerint a kormány elnézi a szélsőjobboldali pártok akcióit vagy valamilyen módon rehabilitálni akarja a vitatott történelmi alakokat, hamis, sőt rosszindulatú.

A kormány minden alkotmányos és törvényi eszközt igénybe vesz a szélsőségek elleni harchoz. Ez szisztematikus folyamat, de az első eredmények már láthatók: a Magyar Gárda eltűnt az utcákról – közölte. Megjegyezte, a kormány rendszeresen egyeztet a kisebbségekkel.

Paul Shapiro, az Egyesült Államok Holokauszt Emlékmúzeuma Felsőfokú Holokausztkutató Központjának igazgatója a Népszabadságnak úgy nyilatkozott, levelükben azt kérték, hogy a kormány állítsa le a Horthy-émlékművek avatását, ezzel kapcsolatban konkrét lépésekre várnak. A már felavatott emlékműveket el kell távolítani – jelentette ki. Hozzáfűzte, a kormányban lehetősége lenne stabil parlamenti többségre építve törvényt elfogadtatni arról, hogy „a holokauszt időszaka gyilkosságainak ne állítható emlékművet”.

Véleménye szerint a külügyminiszter válaszelevelének legaggasztóbb, egyben legreménykeltőbb része az, ahol Horthy Miklós ellentmondásos megítélésére utal. Ha ez valóban így van, akkor egy nemzetközi történészbizottságnak kellene megvizsgálnia a magyar holokauszt történetét – javasolta.

Az egykori kormányzóról azt mondta, a náci Németország szövetségesevé tette Magyarországot, hogy területeket szerezzen vissza a szomszédos államoktól. Szerepet játszott Európa destabilizálásában, zsidók lemeszárolásában 1941–1942-ben, még jóval Magyarország náci megszállását megelőzően.

(MTI)

MAGÉN ISTVÁN

## Azarel falusi estéje (4.)

Olvasónapló

Technikai okokból történt kihagyás után, melyért szíves elnézést kérünk a tisztelt olvasótól, folytatjuk Pap Károly: Azarel falusi estéje... című novellájának elemzését.

\*\*\*

Hadd emlékeztessünk sorozatunk előző, harmadik darabjának befejező soraira: „De ne akarja, hogy az én uram legyen szocialista a maga kedvéért. Legyen maga az, ha ülni akar. De minket hagyjon békén az ilyen beszédekkel egyszer s mindenkorra!”

Sok zsidó lett szocialista a szegény emberekért. Még a Keresztes úrhoz hasonló, mint később látni fogjuk, harmincholdas, éhletlen, önpusztító „szegényekért” is. Meg a mezítábasokért, az éhezőkért, a kilakoltatottakért, a proletároknak nevezett nyomorgó tömegekért, a munkásokért, a lumpenekért. Ha kellett, a zsidó burzsoázia ellen. A szocializmus nevű utópia első fázisának, az ún. proletárdiktatúrának az élharcosai között szintén sok volt a szociális biztonságot, társadalmi egyenlőséget áhító zsidó. Az új rend az embereket, a zsidókat is, termelővé, gyári munkássá, szövetkezeti parasztá akarta tenni. A boltos, a cipész, a szabó, a kártyos a társadalom peremén találta magát. Amikor kis műhelyét, boltját pár óra leforgása alatt államosították, a szocialista zsidó is rájött, hogy az új rendszer nem óerte van. De térjünk vissza Svarc nagybácsi szatócsboltjába, az 1908-as év nyarának egyik varázslatos falusi estéjébe, ahol a tizenkét éves kisfiú, Azarel, azaz Kari, a későbbi Pap Károly, a kiváló író hallgatja a felnőtteket. Ki tudja, hová fejlődött volna az a sok locsi-fecsi szó, ha a „ténssasszony”, ahogyan akkoriban mondták, vagyis Eszter, Svarc Miska neje, bele nem üti az orrát, illetve meg nem menti a helyzetet okos, bátor, talpraesett és önértékes fellépésével. A gyenge nő gyakran merészebb, mint az erős férfi, mert hiszi, hogy illemszabályok óvják. De még mielőtt rátérnénk ennek a derék asszonynak – „éset hájil” – szavaira, aki nem hagyja magát belerántani abba a verembe, melyet a „bosszúsán mosolygó” parasztlakó ástak, nézzük meg, mit olvashatunk az asszonyról. A Bibliái nevek és fogalmak című gyűjtemény kifejti, hogy az asszonyt „Isten teremtette a férfi mellé segítőknek és társnak”. Az asszony a férfi testéből vétetett, mégpedig úgy, hogy az Örökkévaló, „rofe holim” – a betegek orvosa – végrehajtotta az első altatós műtétet, kioperálta a férfi oldalbordáját, melyet aztán nővé formált.

A falusi vegyeskereskedő és cipész Svarc Miska neje, Eszter az oldalbordából megalkotott nő intuíciós képességével férje segítségére siet. „Keresztes bosszúsán mosolygott.

– No nézd csak, hogy viseli a nadrágot a ténssasszony!  
– Persze hogy viseli. Ha maguk nem tudják tisztességesen viselni, hát nekem kell viselni: különben nem feccsünek annyit!

– No már csak bízza rám, hogy mit csináljak, meg mit ne!  
Ezek a derék parasztlakó barátiak. Még lehet számítani paraszti huncutsággal vegyes emberi együttérzésükre. Összekacsintásukra a „zsidóval”, mert valamennyien férfiak, a humor forrása ebben a pillanatban nem más, mint a nadrágot viselő asszony. Számítani lehet a lovagiasságukra, ha az asszony keveri a vitát. És keveri is kíméletlenül.

– Azt csinálja, hogy harminc holdja van, aztán az öccsét mégis nap-számba járhatja, a hűgának meg, amikor férjhez ment, egy petákot sem adott! De aztán a zsidók meg az urak a bűnösek! S hozzá minden héten megissza a maga öt liter borát odaát a Löwingernek!

– Örüljön neki! Az is zsidó zsebébe megy! A családommal meg azt tezem, amit akarok! Abba az úristen se beszéljen bele!

– Hát amilyen maga a családjához, az úristen is olyan magához!  
Az elkészedett ember minden szava mint egy káromkodás. A feudaliz-

musból megmaradt röghöz kötöttsége, amikor „kitántorgott Amerikába hárommillió emberünk”, a nemzeti megmaradás záloga volt, de az elmaradottság is. A világtól elzárt, latyakos, poros, gyomos, úttalan utakkal benőtt falvakban ugyanolyan nehéz életfeltételekkel találkozott zsidó és paraszt. Csak hogy a zsidó még ilyen körülmények között is képes volt változni, fejlődni, előretökíteni. Magyarrá lenni, mint ahogyan tette azt például Krúdy hőse, a „magyarruhás, megtermett, nagybajuszú, bikanyakú Burger Jeremiás...”

A férje védelmére siető asszony érveitől, ha nem nő mondaná, kinyílnának a bicskák. Pap Károly novellájában, az Azarel falusi estéje... címűben Eszter, a zsidó asszony, a fehérnép, akinek a Kereszteséknél bizonyosan nincs annyi szava, mint a Svarcnál, az igazságot a férfiak szemébe vágja.

– Vessen meg, ha olyan! Akkor se fogok zsidó módra élni, amit maguk úgy hívnak, hogy takarékoság. De az énnekem csak annyi, hogy saját magukat is kiuzsorázzák a gyerekek kedvéért! Aztán nagyra vannak vele, hogy ennyit meg annyit dolgoznak! En köpök erre! Vagy van olyan világ, hogy én is meg a gyerekeim is tudunk élni ember módra, vagy vesszünk el valamennyit! Az a harminc hold, amit szememre vet, csupa adósság, betáblázás.”

„Akkor sem fogok zsidó módra élni...” Amit hívnak másképpen is, nemcsak úgy, hogy takarékoság. Hívnak családtervezésnek is, toleranciának, átgondoltságnak, demokratikus, analitikus gondolkodásnak, előrelátásnak, érdekérvényesítési képességnek, józanságnak... „Mindig körül forog tulajdonképpen a kérdés, hogy a zsidóknak voltak-e olyan tulajdonságaik, melyek a többi népet bizonyos értelemben kihívták. Avagy a fogadó népek magatartása tette-e a zsidókat olyanokká, amilyenek” – írja A zsidók útja című tanulmányában Ágoston Péter.

– S ha nem lesz jobb világ, nemcsak hogy iszem meg napszámba kergetem az enyéimet, hanem ki is irtom valamennyit velem együtt. Vagy- vagy, azondom!

– Be is telik magán. De nem a jobb

világ. Hanem az a másik, hogy kiírja magát.

– Sose bánja!”

Az önértékelés skáláján Keresztes úr önbesorolása bizony alacsony.

Már-már azt mondhatnánk J. Sidanius szavaival, hogy „kasztfenn-tartási irányultságú”, vagyis hogy még a változtatás szándéka sem látszik. A zsidó család beosztós volt, spórolós, kuporgató. Aztán az összegyűjtögetett pénzből valami kis aranyat vásárolt, mert a kiszámíthatatlan világban ez volt a legbiztosabb. Zálogul annak, hogy gyerekeit taníttathatja majd. Hogy megvásárolhat belőle valamit, például egy kis telket, ha éppen jó befektetés. Az alkoholtól való legendás tartózkodásuk irigylendő és követhetetlen. Nem hordták a pénzt semmilyen Löwingerhez, semmilyen kocsmába. A zsidó inkább a söntéspult másik oldalán állt, árulta a bort, tisztességes megélhetést szerzett vele, de ezzel semmi rosszat nem tett. Engedélye volt rá. És óriási igény... A kocma, a biliárdasztal, a kártyaszoba, a mulatozás, a cigányzene a falvakban kultúrát helyettesített. A „zsidó módra élés”, a garas foghoz verése a keresztesnépek többségének szemében utálatos volt, megvetendő...

.....minden zsidó bölcsész és a legtöbb zsidó ember gondolkodása deduktív” – állapítja meg némi túlzással Ágoston.

A boltjában alázatos kiszolgáló. „A szőke kis sovány zsidóasszony szokott szíves fürgeségével sietett elő, s felemelte a fátoltakarót a legszebb cseresznyéről, amit csak találni lehet a pesti piacon” – írja Móricz Zsigmond. A sábeszkor a naftalinszagú öltönyökben, felöltőkben, télikabátokban, fényes kaftánokban imaházakba sietők látványa egy provokációval felért...

Az antiszemitizmus pótcselekvés. Bevethető bármikor, amikor a dolgok akadoznak, gátlásos ügytelenségben, válságok idején. Hamis nemzeti összetartozásra való áhítózáskor. Bár különféle fokozatai vannak, a legnagyobb a legszélsőségesebbig, kisebb-nagyobb folyamati mindig a gyűlölet medencéjébe folynak. Az antiszemitizmus nem kulturális, nem szociális antropológia. Nem igazságkeresés. Maga az igazságtalanság.

(folytatjuk)

## 120 esztendeje született Blum Zoltán

A magyar–izraeli „barátságos” mérkőzés kapcsán egy igazi futball-legenda alakja juthat eszünkbe, az évfordulós, 120 esztendeje született Blum Zoltán.

Ez a legendás magyar zsidó sportoló közel két évtizeden át küzdött a magyar labdarúgásért és klubjáért, az FTC-ért. Az odaadó, lelkes játékos nagyon sokan szerették. A Veszprém megyei Pápan született, gyermekként kezdte el rúgni a bőrt, tízennégy évesen került a Fradihoz, s már korán bejutott az első csapatba. Összesen 416 meccsen szerepelt (222 bajnoki, 148 nemzetközi, 46 hazai egyéb mérkőzés). Száz évvel ezelőtt, 1912-ben a stockholmi olimpián is részt vett; a válogatottba ekkor került be, és hosszú időn át biztos helye volt a legjobbak között. Kerettagként harmincnégy mérkőzésen szerepelt. Legemlékezetesebb játékát az 1921-es bécsi osztrák–magyaron nyújtotta. Annak ellenére, hogy a magyar csapat kikapott, kiváló teljesítményét még az osztrák sajtó is kiemelte. Játékosi pályafutása befejezése után 1930 és 1937 között a Ferencváros vezetőedzője volt, s közben rendszeresen játszott a B csapatban, sőt néhány nemzetközi portyamerkőzésen beállt a fiúk közé az első csapatba is. Az egyesület történetében ő volt a leghosszabb ideig működő edző, s nem akármilyen győzelmeket aratott! Akkoriban nyert százszázalékos bajnokságot és sok nagy nemzetközi mérkőzést a klub.

Blum szakmai tudása mellett a csapat körüli kedvező hangulat kialakításán is sokat fáradozott. „Csak az FTC-szellem legyen jó a klubban, a győzelem előbb-utóbb beköszönt” – mondta, és a győzelmek bizonyították igazát. Hét éven át 351 mérkőzésen ült a kispadon. Egy évig Aradon is edzősködött, ahol bajnoki címig vezette a csapatot. Azt vallotta: a futbalozáshoz ép erkölcs, romlatlan test és tiszta lélek kell. Így is élt mindvégig. Példaképe volt az odaadó, lelkes labdarúgónak, akiben megvolt a magas fokú tudás és a technikai érettség. Sovány alakjában páratlan munkabírás lakozott, fáradhatatlanul küzdött. A magyar foci múlt századi szerelmeire tisztelettel emlékezünk születési évfordulója kapcsán.

– KZ –







# Békében nem hallgatnak a múzsák



Az erő és a hatalom jelképei

Sokan úgy képzelik, hogy egy tábori rabbi kizárólag háború idején, a fronton teljesít szolgálatot. E tévhit ellenkezőjéről mindenki meggyőződhet, aki az elkövetkező hetekben a kíváncsiságtól hajtva elsétál a Wesselényi utca 13. szám alá, és felkeresi a Honvédelmi Minisztérium Tábo-

ri Rabbinatását. Nem kell előre bejelentkezni, nem kell jegyet váltani, csak egyszerűen lenyomni a kilincset.

A tábori rabbinatás nyitottságát igazolja Szalay Kriszta kiállítása is. „A harci eszközök mint vallási szimbólumok a bibliai időkben, valamint

napjainkban” című tárlat – amely az Ars Sacra Fesztivál eseménye is egyben – Totha Péter Joel tábori rabbi kezdeményezésére jött létre. Házigazdaként ő köszöntötte a szép számban megjelent érdeklődőket is. Elárulta, hogy eredetileg a héber ábécé betűinek megfelelően huszonkét festmény bemutatását tervezték, végül két képpel még megtoldották a sort. A tárlat egyik fővédnökeként Zoltai Gusztáv, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója röviden beszámolt arról, hogy a tábori rabbinatás a Dohány utcai körzettel együttműködve tartja istentiszteleteit, majd bemutatta Frölich Róbert főrabbit, nyugalmazott vezető tábori rabbit, dandártornokot, valamint Deutsch Róbertet, a Rabbitestület vezetőjét. Sajnálatosnak tartotta ugyanakkor, hogy az EMIH tábori főrabbija nem tudott eljönni a megnyitóra.

A kiállítás másik fővédnöke, Simicskó István, a HM parlamenti államtitkára elárulta, kissé különösnek tartja, hogy a harci eszközökről egy hölgy készít festményeket, de mindjárt hozzátette, számára is sokkal kellemesebb élmény a helikoptereket és vadászgépeket művészi alkotásokon látni, mint valódi bevetéseken. – Egy művész lelke érzékenyebb az átlagemberénél, és a képek kiváló tehetségről árulkodnak – tette hozzá.

A festmények alkotója, Szalay Kriszta úgy fogalmazott, hogy a Biblia olvasása közben mindig képek jelennek meg a szeme előtt. Alkotásain a helikopterek, a repülőek egyaránt szimbólumok: az erő és a hatalom jelképei. A művész nő a fontos témák egyikeként említette a 20. századi embert, aki képessé vált a repülésre, ám Babel tornyának sorsa mégis felveti a kérdést: vajon meddig érhetünk fel?

A kiállítást Kövesdi Miklós Gábor író, humorista nyitotta meg. Személyes hangú beszédét e szavakkal zárta: „Mert a művész nő tudja, hogy egy alkotófolyamat akkor lesz teljes, mikor a mű eljut a befogadóhoz. Valójában minden festménye anyyi, ahány ember megnézi. Tekintsük meg minden képét, csak rajtunk múlik, hogy szédítő mélységbe vagy végtelen magaslatokba pillantunk. Egy biztos: lenyűgöző távlatok nyílnak meg előttünk.”

Szalay Kriszta olajképeinek többsége Jósua és a Bírak könyvének jeleneteit mutatja be, gyakran ösztönözve a látogatót a saját „olvasat” és a művészi ábrázolás összevetésére. A tárlat másik dimenziójában az 1973-as jom kippuri háború szinte valamennyi harcászati eszköze felvonul akció közben.

A kiállítás a hivatal nyitvatartási idejében, hétfőtől csütörtökig 8 és 16, pénteken 8 és 13 óra között díjtalanul megtekinthető.

## Tüntetés a körülmetelés szabadságáért

Közösen tüntettek zsidók, muzulmánok és keresztények Berlinben a fiúgyermekek vallási indíttatású körülmetelésének szabadságáért.

A német főváros egyik központi terén, a Bebelplatzon tartott demonstráció volt az első megmozdulás Németországban, amelyen a három vallás képviselői ebben az ügyben együtt léptek fel. A több száz tüntető a fiúgyermekek vallási indíttatású körülmetelését testi sértésnek minősítő júniusi bírósági döntés, illetve a kölni tartományi bíróság ítélete nyomán elindult közéleti vitában megmutatkozó vallási türelmetlenség ellen tiltakozott.



Lala Süsskind, a berlini zsidó közösség korábbi vezetője beszédében hangsúlyozta: „elviselhetetlen, amikor [a körülmeteléssel kapcsolatban] hozzá nem értő és intoleráns emberek beszélnek, és szavaik széles körben megértésre találnak”. Hozzátette: a fiúgyermekek körülmetelése döntő jelentőségű a zsidó és a muzulmán öazonosság kialakulásában.

Ugyanezt emelte ki Kenan Kolat, a németországi muzulmán közösséget összefogó szervezet (TGD) vezetője, hozzátéve, hogy a beavatkozást kellő szakértelemmel és megfelelő higiéniai körülmények között hajtják végre. Leszögezte: Németországban „senki sem akadályozhatja meg”, hogy tovább ápolják az évezredek hagyományát.

A német kormány törvénnyel kívánja szabályozni a kérdést. „A kölni ítélet nyomán előállt bizonytalanságot a kabinet hamarosan megszünteti, és jogbiztonságot teremt” – hangsúlyozta Sabine Leutheusser-Schnarrenberger igazságügyi miniszter. A törvény megalkotásáig tartó időszakra a tartományi rangú Berlin vezetése – a tartományok közül elsőként – átmeneti rendelkezést léptetett életbe. E szerint a szülőknek igazolni kell, hogy vallási okból kívánják elvégeztetni a beavatkozást a fiúgyermeken.

A tüntetésen elutasították a szabályozást, Wolfgang Thierse hívó katolikus szociáldemokrata politikus, a német törvényhozás alsóházának (Bundestag) volt elnöke például felvetette: vajon miért kellene az államnak foglalkozni azazal, hogy milyen szokások tartoznak a vallási közösségeket összefogó hagyományok körébe. Megjegyezte: „talán zsidóigazolványt kellene lobogtatni” a szülőknek, ha gondoskodni kívánnak gyermekük körülmeteléséről?

A kölni tartományi bíróság ítéletben arra hivatkozott, hogy az egyén önrendelkezési joga előbbre való a vallásszabadságnál és a szülői felügyeleti jogoknál. Az ítélet szerint a beavatkozás csecsemők esetében minősül testi sértésnek. Idősebb korban az érintett hozzájárulásával szabadon lehet körülmetelést végezni.

A Bundestag a döntés nyomán júliusban nagy többséggel határozatot fogadott el arról, hogy meg kell teremteni a fiúgyermekek vallási indíttatású körülmetelésének jogi lehetőségét. A határozat szerint a fiúgyermekek vallási okokból végzett, „szakszerű és felesleges fájdalmat nem okozó” körülmetelésének „alapvetően engedélyezett” beavatkozásnak kell lennie. A Bundestag a határozatban felszólította a kormányt, hogy a jogbiztonság megteremtése érdekében őszig készítsen törvényjavaslatot.

(MTI)

SPÁNN GÁBOR

## Kóser morzsák

Királyhegyi Pál nevét ma már – sajnos – csak igényes olvasók és az egykor volt, de már nem létező magyar kabaré örök rajongói ismerik. Ő volt az egyik legkisebb termetű, legnagyobb humorista. A 150 centis apró emberke 50 kiló mosoly volt. Mindenén élcelődött, és bármi történt vele vagy körülötte, azt a sajátos fénytörésű, humoros okuláréján keresztül látta, és jó esetekben meg is írta. Beskatulyázhatatlan szerző volt. Írt könyveket, rádiójátékokat, humoreszket a Ludas Matyiba, televíziós és színpadi kabaréjeleneteket. Munkái egy-két időközben divatjamúlt vagy a köztudatból elhalálozott fogalom kivételével a mai napig élvezhetőek és élvezhetőek. Zsidó ember volt, amiről sosem feledkezett el, és pechjére az ordas világ sem, amiben megpróbált érvényesülni. A sosem volt magyar náciik begyűjtötték őt is, besorozták egy munkaszázadnak becézett halálosztagba azzal, hogy majd ő az 50 kilójával és az egyetlen harci eszköznek szánt ásóval a kemény orosz télben legyőzi a kommunistákat. Királyhegyi Pali bácsi – ahogy mindenki nevezte – valóban különös anyagból volt gyúrva, bár ezt a jelzőt Sztálin használta a bolszevikokra. Ez a különös anyag ránevetett a halálra, és túlélte azt. Hazajött a munkaszolgálat poklából is. Első estjén a Fészekben rajongóinak nevetve mesélte, hogy talán ő az egyetlen, aki meghízott a munkaszolgálatban. Elment 49 kilósan, és most 51. Tudja, miért van ez? – kérdezte a fizetőpincértől. – Mert 2 kiló plusz csupán kezemen-lábamon a bőrkeményedés.

Nem kis derűtséget okozott asztaltársainak, amikor elmesélte, hogy mennyit profitált apró termetéből. Először is bárki mögött el tudott bújni, és ezzel észrevétlenül maradt, így őt választották ki utolsónak megfagyott holtszettek cipelésére. Meg aztán, tudjátok – mondta kacintva –, az én 150 centim arra is jó volt, hogy a srápneldarabok általában a fejem fölött húztak el, és ha elkezdett esni a hó, rám a többiekhez képest kicsit később jutott.

Amikor az 1960-as években a magyar állam egy nemzetközi szerződés kötelezettségeként elkezdett megalázóan kis összegű jóvátételt fizetni a lágereket és munkaszolgálatot túlélteknek, Királyhegyi is megkapta a rá eső összeget. Saját meséje szerint elolvasta a levelet, melyet az akkori pénzügyminiszter írt alá, és tollat ragadott. Mág reakció nélkül maradt válasza így szólt: Tisztelt Miniszter Elvtárs! A kárpótlásukat ezúton köszönöm, átvetem, és már most közlöm, hogy legközelebb ennyiért nem vállalom...

\*\*\*

1960-ban bemutattak egy új magyar filmet, melynek címe: Az arcnélküli város.

Abszolút kurzusfilmről van szó, az akkori divat szerint az 56-os forradalmat egy western ízű drámába csomagolva próbálták eladni ellenforradalomnak, aminek kis híján áldozatul esett gyönyörű fővárosunk. A filmet szinte minden budapesti bemutatómoziban egy időben tüztek műsorra, így az egyik lipótvárosi filmszínházban is. A mozi üzemvezetője egy nagyon intelligens, dörszölt filmszakmai öreg róka volt. Mozijának homlokzatát két vitrin díszítette. Ebben általában a bemutatásra kerülő filmekből 4-5 jelenetfotó került ki, és közben ugyanebben a méretben egy kézzel festett tábla, melyen a film címe és esetleg főszereplője volt feltüntetve. A kapkodva végzett szervezési munkák során (kópiák, plakátok, fotók szétküldeése) ez a mozi is megkapott mindent, kivéve a kézzel festett táblát, melyen Az arcnélküli város címnek kellett volna viritani. Barátom kétségbeesett, betelefonált a központba, hogy mit csináljon, a fotókat kütette, de mit érnek cím nélkül? Azt a választ kapta, ideiglenesen írja ő egy cédulára a film címét, és majd pótolják a hiányt. Bő humorú barátom írt egy megfelelő méretű festett lapot: Stadt ohne Ponem, azaz az arcnélküli város.

Az arra járó lipótvárosi zsidók megálltak kórusban röhögni a mozibéjárat előtt. De egyvalaki biztos nem csak röhögött, mert miután megértette a szöveg humorát, azonnal felfelentette a Mozgóképzemű Vállalatnál őket. Az üzemvezető is állt a szőnyeg szélén igazgatója előtt, és próbált magyarázkodni: tudod, igazgató elvtárs, mi másnapra egy NDK-delegációt vártunk a kerületbe, és azt szerettem volna, ha megértik, hogy milyen filmet jászunk, hátha ők is betérnek. Főnöke már beírta a választ, és újjáírta engedte volna a megszeppent mozist, amikor leesett neki a tantusz. Várjál csak, elvtárs! Úgy tudom, a pónem nem német szó, hanem valamilyen zsidó! Dörszölt ismerősöm ettől sem jött zavarba: Tudod, főnök, azt akartam, hogy ne csak az NDK-sok, hanem a lipótvárosi óslakók is bejöjjenek a moziba...

## A rabbik összefogtak a vallási intolerancia ellen

Összefogtak az európai zsidó és muzulmán vezetők Párizsban.

Megígérték, hogy határozottan elítélik majd saját közösségeik antiszemitizmust, illetve muszlimgyűlöletet szító tagjait, s hogy együtt védekeznek a vallásai okos szokásait – a körülmetelést és a rituális állatvágást – tiltó európai rendelkezések ellen.

„Zéró toleranciát kell hirdetni minden olyan vallási vezető ellen, aki arra használja pozícióját, hogy vallási ellentéteket szítson a felekezetek között” – olvasható a párizsi Nagymecset, az Európai Zsidó Kongresszus és az Etnikai Megértésért Alapítvány által szervezett szimpóziumon elfogadott közös nyilatkozatban. A gyűlésen 18 ország hetven rabbija, imámja és közösségi vezetője vett részt.

(ma.hu/MTI)



Svédország bélyegét adott ki az évforduló alkalmából

r. a.